	Rs.	As.
Catalogue of the Persian Books and Manuscripts in the Library of the Asiatic Society of Bengal, Fasc. 1-3 @ 1/- each ...	3	
Dictionary of Arabic Technical Terms, and Appendix Fasc. 1-21 @ 1/8/ each ...	31	8
Faras Nama, Fasc. 2 ...	1	0
Farnang-i-Rashidi, Fasc. 1-14 @ 1/8/ each ...	21	0
Fihrist-i-Tusi, or Tūsy's list of Shy'ah Books, Fasc. 1-4 @ 1/- each	4	0
Hadiqatu'L, Haqiqat, (Text & Eng.) ...	3	8
History of Gujarat ...	1	0
Haft Āsman, History of the Persian Masnawi, Fasc. 1 @ /12/ each ...	0	12
History of the Caliphs, (English) Fasc. 1-6 @ 1/4/ each ...	7	8
Iqālnamah-i-Jahāngīrī, Fasc. 1-3 @ /10/ each ...	1	14
Iṣābah, with Supplement, 51 Fasc. @ 1/- each ...	51	0
Ma'āṣir-i-Raḥīmī, Part I, Fasc. 1-2 @ 2 each ...	4	0
Maaṣir-ul-Umarā, Vol. I, Fasc. 1-9; Vol. II, Fasc. 1-9; Vol. III, 1 10; Index to Vol. I, Fasc. 10-11; Index to Vol. II, Fasc. 10-12; Index to Vol III, Fasc. 11-12 @ /1/ each ...	35	0
Ditto (Eng.) Vol. I, Fasc. 1-2, @ 1/4/ each ...	2	8
Marhamu 'L-Ilali 'L-Mu'Dila, Fasc. 1-2 ...	2	0
Muntakhabu-t-Tawarikh, Fasc. 1-15 @ 10/ each ...	9	6
Ditto (English), Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-5 and 3 Indexes; Vol. III, Fasc. 1 @ 1/- each ...	16	0
Muntakhabu-l-Lubāb, Fasc. 1-19 @ /10/ each...	11	14
Ditto Part 3, Fasc. 1-2 @ 1/- each ...	2	0
Nukhbatu-l-Fikr, Fasc. 1 ...	0	10
Nizāmi's Khiradnamah-i-Iskandari Fasc. 1-2 @ /12 each ...	1	8
Persian and Turki Divans of Bayram Khan, Khan Khanan ...	1	0
Qawaninu 's-Sayyad of Khuda Yar Khan 'Abbasi, edited in the original Persian with English notes by Lieut.-Col. D. C. Phillott ...	5	0
Riyāzu-s-Salatin, Fasc. 1-5 @ /10/ each ...	3	2
Ditto (English) Fasc. 1-5 @ 1/- ...	5	0
Tadhkira-i-Khushnavisan ...	1	0
Tabaquat-i-Nasiri (English), Fasc. 1-14 @ 1/- each ...	14	0
Ditto Index ...	1	0
Tarikh-i-Firuz Shahi of Ziyau-d-din Barni, Fasc 1-7 @ /10/ each ..	4	6
Tarikh-i-Firuzshahi, of Shams-i-Siraj Aif, Fasc 1-6 @ /10/ each ...	3	12
Ten Ancient Arabic Poems, Fasc. 1-2 @ 1/8/ each ...	3	0
The Mabani 'L Lughat: A Grammar of the Turki Language in Persian	1	8
Tuzuk-i-Jahangiri (Eng.) Fasc 1 @ 1/- ...	1	0
Wis o Ramin, Fasc 1 5 @ /10/ each ..	3	2
Zafarnāmah, Vol. I, Fasc. 1-9, Vol. II, Fasc. 1-8 @ /10/ each ...	10	10

ASIATIC SOCIETY'S PUBLICATIONS.

1. ASIATIC RESEARCHES Vols. XIX and XX @ 10/- each 20 0
2. PROCEEDINGS of the Asiatic Society from 1875 to 1904 @ /8/ per No.
3. JOURNAL of the Asiatic Society for 1875 (8), 1871 (7), 1872 (8), 1873 (8), 1874 (8), 1875 (7), 1876 (7), 1877 (8), 1878 (8) 1879 (7), 1880 (8), 1881 (7), 1882 (6), 1883 (5), 1884 (6), 1885 (6), 1886 (8), 1887 (7), 1888 (7), 1889 (10), 1890 (11), 1891 (7), 1892 (8), 1893 (11), 1894 (8), 1895 (7), 1896 (8), 1897 (8), 1898 (8), 1899 (8), 1900 (7), 1901 (7), 1902 (9), 1903 (8), 1904 (16) @ 1/8 per No to Members and @ 2/- per No to Non-Members

N.B — The figures enclosed in brackets give the number of Nos in each Volume.

4. Journal and Proceedings, N.S., 1905, to date (Nos. 1-4 of 1905 are out of stock), @ 1-8 per No to Members and Rs. 2 per No. to Non-Members.
5. Memoirs, 1905, to date. Price varies from number to number Discount of 25% to Members.
6. Centenary Review of the Researches of the Society from 1784-1883 3 0
7. Catalogue of the Library of the Asiatic Society, Bengal, 1910 ... 3 0
8. Moore and Hewitson's Descriptions of New Indian Lepidoptera, Parts I-III with 8 coloured Plates, 4to, @ 6/- each ... 18 0
9. Kaçmiraçabdāmrta, Parts I and II @ 1/8/ 3 0
10. Persian Translation of Haji Baba of Ispahan, by Haji Shaikh Ahmad-*i-Kirmani, and edited with notes by Major D. C. Phillott.* ... 10 0

Notice of Sanskrit Manuscripts, Fasc. 1-35 @ 1/- each 35 0
Nepalese Buddhist Sanskrit Literature, by Dr. R. L. Mitra ... 5 0

N.B.—All Cheques, Money Orders, &c., must be made payable to the "Treasurer Asiatic Society," only.

31-10-11.

Title	Rs.	As.
Nyāyabinduṭīkā, Fasc. 1 @ /10/ each	–	
*Nyāya Kusumāñjali Prakaraṇa, Vol. II, Fasc. 1-3 @ /10/ each ...	1	14
Nyayasarah	2	0
Padumāwati, Fasc 1-6 @ 2/ each	12	0
Prākrita-Paingalam, Fasc 1-7 @ /10/ each	4	6
Prākṛta Lakṣaṇam, Fasc. 1 @ /1/8 each	1	8
Parāçara Smṛti, Vol. I, Fasc. 1-8, Vol. II, Fasc. 1-6; Vol. III, Fasc. 1-6 @ /10/ each	12	8
Parāçara, Institutes of (English) @ 1/- each	1	0
Pariksamukha Sutram	1	0
Prabandhacintāmaṇi (English) Fasc. 1-3 @ 1/4/ each . ..	3	12
Rasarnavam, Fasc. 1-3	3	12
Ravisiddhanta Manjari, Fasc. 1	0	10
Saddarśana-Samuccaya, Fasc. 1-2 @ /10/ each	1	4
Samaraicca Kaha, Fasc 1-4, @ /10/ each	2	8
Sāṅkhya Sūtra Vṛtti, Fasc 1-4 @ /10/ each	2	8
Ditto (English) Fasc. 1-3 @ 1/- each	3	0
Six Buddhist Nyaya Tracts	0	10
Srāddha Kriyā Kaumudi, Fasc. 1-6 @ /10/ each	3	12
Suçruta Saṁhitā, (Eng.) Fasc. 1 @ 1/- each	1	0
Suddhi Kaumudī, Fasc. 1-4 @ /10/ each	2	8
Sundaranandam Kavyam	1	0
Suryya Siddhanta, Fasc 1-2 @ 1-4 each	2	8
Syainika Sastra	1	0
*Taittreya Brahmana, Fasc, 11-25 @ /10/ each	9	6
*Taittirīya Saṁhitā, Fasc. 27-45 @ /10/ each ...	11	14
*Tāṇḍya Brāhmaṇa, Fasc. 10-19 @ /10/ each	6	4
Tantra Vārtika (English) Fasc. 1-10 @ /1/4	12	8
Tattva Cintāmaṇi, Vol. I, Fasc. 1-9; Vol II, Fasc, 1-10; Vol. III, Fasc. 1-2; Vol IV, Fasc 1; Vol. V, Fasc. 1-5; Part IV, Vol. II, Fasc. 1-12 @ /10/ each	24	6
Tattva Cintamani Didhiti Vivriti, Vol. I, Fasc. 1-4; Vol. II, Fasc. 1, @ /10/ each	3	2
Tattva Cintamani Didhiti Prakas, Fasc. 1-4, @ /10/ each	2	8
Tattvārthādhigama Sutram, Fasc 1-3 @ /10/	1	14
Tirthacintamoni, Fasc. 1-3, @ /10/ each	1	14
Trikāṇḍa-Maṇḍanam, Fasc. 1-3 @ /10/	1	14
Tul'si Satsai, Fasc 1-5 @ /10/	3	2
*Upamita-bhava-prapañca-kathā, Fasc. 1-2, 5-13 @ /10/ each ...	6	14
Uvāsagadasāo, (Text and English) Fasc. 1-6 @ 1/-	6	0
Vallāla Carita, Fasc. 1 @ /10/	0	10
Varṣa Kriyā Kaumudī, Fasc 1-6 @ /10/	3	12
*Vāyu Purāṇa, Vol. I, Fasc. 3-6; Vol. II, Fasc. 1-7; @ /10/ each ...	6	14
Vidhāna Pārijāta, Fasc. 1-8; Vol. II, Fasc. 1 @ /10/	5	10
Ditto Vol. II, Fasc. 2-4, @ 1/4	3	12
Vivādaratnākara, Fasc. 1-7 @ /10/ each	4	6
Vṛhat Svayambhu Purāṇa, Fasc. 1-6 @ /10/	3	12
Yogaśāstra, Fasc. 1-3	3	12

Tibetan Series.

Title	Rs.	As.
Amarakosah	2	0
Bauddhastotrasangraha, Vol. I	2	0
A Lower Ladakhi version of Kesarsaga, Fasc. 1-4, @ 1/- each ...	4	0
Nyayabindu of Dharmakirti, Fasc. 1	1	0
Pag-Sam S'hi Tin, Fasc. 1-4 @ 1/- each	4	0
Rtogs brjod dpag hkhri S'iñ (Tib & Sans. Avadāna Kalpalatā) Vol I, Fasc. 1-9; Vol. II, Fasc. 1-9 @ 1/- each	18	0
Sher-Phyin, Vol. I, Fasc 1-5; Vol. II, Fasc 1-3; Vol. III, Fasc. 1-6 @ 1/ each	14	0

Arabic and Persian Series.

Title	Rs.	As.
Al-Muqaddasi (English) Vol I, Fasc. 1-4 @ 1/-	4	0
Āīn-i-Akbarī, Fasc, 1-22 @ 1/8/ each	33	0
Ditto (English) Vol I, Fasc 1-7, Vol II, Fasc. 1-5, Vol. III, Fasc. 1-5, Index to Vol. II, @ 2/- each	36	0
Akbarnamah, with Index, Fasc 1-37 @ 1/8/ each ...	55	8
Akbarnāmah, English Vol. I, Fasc. 1-8; Vol. II, Fasc. 1-7; Vol. III, Fasc 1-2, @ 1/4/ each	21	4
Arabic Bibliography, by Dr. A Sprenger @ /10/	0	10
Conquest of Syria, Fasc 1-9 @ /10/ each	5	10
Catalogue of Arabic Books and Manuscripts 1-2 @ 1/- each ...	2	0

* The other Fasciculi of these works are out of stock, and complete copies cannot be supplied.

برنگ صدف . و در سال دوم مایل بزردي شوند . و در اوسطِ سال سیوم شروع
در افتادن ثنایا باشد و تا آخر همین سال بجای آنها دندانهای بزرگ
بر آید - و در چهارم بهمین عنوان واسطات افتاده عوض بر آید - و در سال
دیگر رباعیات - چنانکه در آخر سال پنجم تمام دندانهای دوازده‌گانه افتاده
عوض آنها دندانهای بزرگ مایل بزردي بر آمده باشد - و تا این مرتبه
بسبب کثرت و تواتر تجربهٔ خوده عمر اسپ از علامات معلوم شده است *
و اما مراتب بعد ازین از بعضی کتب این فن چنین مفهوم میشود که
چون شش ساله شود سرهای دندان سیاه شوند - و در سال هفتم سیاهی
ثنایات برنگ عسل مبدّل گردد - و در هشت سالگي واسطات نیز بدان
رنگ شوند - و در نه سالگي رباعیات هم - و چون ده ساله شود رنگ انگبین
از ثنایات متغیّر شده کم رنگ شوند - و در سال یازدهم واسطات نیز چنان
شوند - و در سال دوازدهم رباعیات - و در سیزده سالگي همچنان باشد * و چون
چهارده ساله شود دو دندان از بالا از رباعیات سفید شود - و در سال
پانزدهم مجموع رباعیات سفید شود و در شانزده و هفده واسطات و ثنایا را
بترتیب رنگ گردیده شود - و در هجده سالگي تمام دندانها سفید باشد
و در سال نوزدهم ثنایا میل برنگ خاکستري مینمایند - و در سال دیگر
مجموع دندانها خاکستري شوند - و از بیست سالگي تا بیست و پنج
سالگي تیرگي دندانها زیاده شود باین ترتیب - که اول از ثنایا شروع شود
و آخر به رباعیات ختم میگردد - سال دیگر کجي و سستي در دندانها پدید
آید بهمان ترتیب که در سي و دو سالگي مجموع دندانها بیفتد و از علف
خوردن باز ماند - و نادر باشد که اسپ باین سنّ برسد - و در باب این
علامات اختلاف بسیار در نسخها بنظر رسیده - و آنچه باعتماد نزدیک
تر بود نوشته شد *

سیاه و سرخ [1] و زرد [2] و کبود خاکستری [3] و سفید - و باقی رنگها باینها باز میگردد - یا ازینها مرکّب میشود - چنانکه از ملاحظهٔ تفصیل آن معلوم میشود *

اما سیاه که عرب انرا ادهم [4] گویند در کمال تیرگی باشد و همچنین انچه برنگ فیل و گاومیش باشد خوب میدانند - مگر بعضی را که سرخی درچشم داشته باشد که در آنصورت دیوانه و کندرو و سرکش میباشد و آنچه در حوالی سوراخ بینی سرخی داشته باشد و شکمش بزردی زند که عرب آنرا احوی [5] گویند نیز خوب میدانند *

و از رنگها سرخ - آنچه مایل بسیاهی و یال و دم او سیاه باشد انرا کمیت [6] گویند - از همه رنگها بهتر است - و در گرما و سرما و گزیدن پشه و مگس و زنبور و کیک و گرسنگی و تشنگی و مرض و سختی از همه صبور تر میباشد - و آن چند قسم است - بعضی بسیاهی مایل و بعضی بسرخی - و بعضی صاف و بعضی تیره - و ضابطه در جمیع اقسام آنست که هرگاه یال و دم او سیاه باشد کمیت گویند - و اگر سرخ رنگین مایل بسفیدی باشد اشقر [7] و بهترین رنگهای اشقر آنست که بگل ارمنی [8] شبیه

[1] *Surkh* is not a stable term : it means chesnut here.

[2] *Zard* ; in this term are included all duns.

[3] *Kabūd-i khākistarī* ; probably a darkish grey. Most old writers agree that there are only four radical colours, red or chesnut, yellow or dun, black, and white.

[4] *Adham*, Ar., is a stable term : in Persian *mushkī*. *Siyāh* is not a stable term.

[5] *Ahwa* appears to be a liver chesnut the *mahawā surang* or *teliyā surang* of India.

[6] *Kumayt* "bay" is generally considered to be a mixture of chesnut and black.

[7] *Ashqar*, Ar., chesnut.

[8] *Gil i armanī*, Armenian bole.

از رنگها آنچه ابرش [1] باشد یعنی نقطهای کوچک مخالف رنگ اصل بدن باشد چندان خوب نمیباشد - و همچنین مدبر [2] یعنی آنچه بجای نقطهای کوچک بزرگ باشد * و ملمّع [3] یعنی آنچه بجای آن نقطها کلهای بزرگ باشد مثل پلنگ بد است ؛ و همچنین ابلق اسپ تر .... دهفصد روپیه خریده بود - بآن رنگ اسپ جائی دیده نشد از هزار گل بیشتر داشت و رنگهای مختلف سرخ و سیاه و زرد و سفید وغیره داشت - بسیار رنگین بود - در دارالخلافت بسبب آنکه خوشرنگ بود هر روز مردم برای دیدنش می امدند و خریداری میکردند * روز جشن نذر بندگان حضرت نمود و منظور شد *

چنین مشهور است - که اسپ نجیب عربي ملمّع و ابلق نمیباشد *

اینست خلاصهٔ الوان و عربان بجهة هریک از رنگهای مذکور اقسام اثبات کرده اند و هر قسمی را نامی قرار داده اند و چون در خوبي و بدي چندان فرقی ذکر نکرده اند ازین جهت مذکور نشد *

فصل چهارم در سایر علامات که از اختلاف الوان یافته مي شود

هر اسپی که یکرنگ و بی نشان باشد او را بهیم و مُصْمَتْ [4] میگویند - و سفیدي که بر سر بیني یا لب بالا باشد آنرا رُثمه [5] و اسپ را

---

[1] *Abrash*, Ar., 'having pencillings or flecks in the coat of a different colour' is in practice a "flea-bitten grey."

[2] مدبر probably an error for مدنر marked with round spots like dīnārs; the *phūlwārī* of the Hindus.

[3] *Mulamma'*, is said to mean 'marked with round spots of a different colour': the author, however, seems to mean "dappled," in India *gul-dār*.

[4] *Muṣmat* or *bahīm*, Ar., of one colour all over.

[5] رثمة, a snip.

ارثم [1] میگویند - و سفیدی پیشانی اگر بقدر درهم یا کوچکتر باشد آنرا قرحه و اسپ را اقرح گویند - و اگر از آن بزرگتر باشد آنرا غرّه [3] و اسپ را اغرّ گویند - و اگر تا بینی رسیده باشد آنرا غرّهٔ سائله [4] گویند و سفیدی که بر چهار دست و پای یا دو پای و یک دست یا دو دست و یک پای باشد او را تحجیل و اسپ را محجّل [5] گویند *

ذکر بعضی از علامات محموده که در احادیث وارد شده * اسپی که پیشانی و سر بینی و دو پای و دست چپ آن سفید و دست راست آن همان رنگ اصل بدن و رنگ اصل بدنش کمیت باشد خوب است *

اغرّ - یعنی بعد ازین مرتبه مرتبهٔ اسپی است - که غرّه داشته باشد - همچنین اسپی که دو پا و دست چپ او سفید باشد - و دست راست برنگ بدن که آنرا مطلق الیمین [6] گویند از هر رنگ که بوده باشد بسیار مبارکست *

[1] ارثم "snipped."

[2] قرحه, Ar., a star up to the size of a dirham (say a shilling).

اقرح marked with a قرحه.

In India a star that can be covered by the thumb tip, i.e., that is of the size of a thumb-nail, is called sitāra, while if larger than that it is called ṭipal.

[3] غرة (in Hindustani ṭipal) any white larger than a قرحه, vide supra; ghurrah is however also a general term.

اغرّ "blazed," i.e., marked with a ghurrah.

[4] Ghurra-yi sāyila a blaze that extends to the eyes and then flows down the nose in a broad band.

[5] Muḥajjal, Ar., white stockinged, lit. ankleted.

[6] Muṭlaqu'l-yamīn, Ar., both hind and near fore white, but most Indian writers so style a horse that has both near white. Some Arabic writers, however, take muṭlaq to mean 'dark, i.e., the main colour.'

اگر یکدست یا هر دو دست آن سفید باشد و پاها سفید نباشد آنرا اعصم [1] میخوانند و بد میدانند اما در صورتیکه دو دست آن سفید باشد اگر پیشانی سفید باشد چندانی بد نمیدانند و اعصم نمیگویند *

و اگر یک پا سفید باشد آنرا ارجل گویند و بد دانند خصوص اگر پای راست باشد - اما اگر با آن حالت پیشانی سفید باشد خوب میدانند و در اشعا ... هست *

و اگر یکدست و یک پا در خلاف یکدیگر سفید باشند - یعنی یکی از راست و یکی از چپ - بد میدانند و او را اشکال و اسپ را مشکول [2] گویند *

و اسپی که در سفیدی پیشانی موی چند سیاه داشته باشد آنرا غرّه یا قرحه شهباء [3] گویند *

و اگر همچنین بعوض غرّه خطی سفید از چشم تا سم کشیده باشد یا در سفیدی خطی سیاه باشد که راه به بیرون نداشته باشد این هر سه قسم را بد میدانند * و اسپ چشم کبود خصوصاً که یک چشمش کبود باشد آنرا اخیف [4] گویند و همچنین اسپی که بر زبانش خط چند سیاه یا اندرون دهان یا بر خصیه یا بر سفیدی چشم نقطهای سیاه باشد یا در

[1] اعصم "with one or both fore legs white": properly only so styled if it has no *ghurrah*. If it has a *ghurrah*, it is محجّل or "ankleted," and not اعصم اليمنى with off fore white, the *chap* of India and Persia, and اعصم اليمين. اعصم with the near fore white, the *gul-dast* of India: اعصم اليدين with both fore white appears to be the same as مطلق اليدين, according to the meaning given by Indians.

[2] مشکول *lit.* "hobbled" with one fore and one hind on opposite sides white.

[3] غرة شهباء *ghurratun shahbāʿ*, a broken blaze or star (*vide* p. 9, notes 2 and 3), *i.e.*, a blaze, etc., with coloured hairs in the white. In India called عقرب "scorpion."

[4] اخيف *akhyaf*. Ar., with one wall-eye, the طاقي of India.

سیاهی چشم نقطهای سفید یا در خصیه موهای سیاه داشته باشد -
و همچنین اگر بعضی از تارهای موی دمش سفید و باقی برنگ دیگر
باشد همه را بد میدانند - و بعضی گفته اند اعصم که سمش سفید باشد
بد است و الا چندانی مکروه نیست و اسپی که بر سینه‌اش بقدر
.... یا بیشتر و یا کمتر خطی سفید باشد گویند مبارک است
و الله اعلم *

فصل پنجم در ذکر آنچه تعلّق بهیئت و اعضا دارد

گوش میباید راست و تند چون گوش آهو باشد و بندیری بلند و از
یکدیگر دور و تنگ سوراخ باشد - و اندرونش پر مو نباشد و سرش بطرف
راست یا چپ مایل - و بیخش سست نه مرتبهٔ که مایل بافتادن باشد - و
بلندی استخوان میان دو گوش که محل رستن موی کاکل است بلند - بی مایه
بی گوشت و چون پیشانی شیر و گاو پهن و دو گودی که در استخوان
بالای چشم است زیاده بلند نباشد و چشم هرچند سیاه و صاف باشد
مانند چشم آهو بهتر است - و در وقت نگاه کردن باید نظر را بلند و چشم
را کشاده دارد و تند کند - و اگر بعد از تعب و ماندگی بسیار چشم را تنگ
و نظر را افتاده دارد - و یا بیک چشم نگاه کند و روی را بجانب آن چشم
مایل دارد چندانی عیب نیست - و پلک چشم رقیق و تنک باید و اگر
غلیظ باشد بمرتبهٔ که هنگام چشم بستن دشوار بیک دیگر رسد عیبی عظیم
است - و باید که نور نظرش ضعیف نباشد و شبکور نباشد و بینی راست
و بی گوشت باید و هیچ وجه در اهدب و گود رفتگی [illegible] باشد
و سوراخها هرچند کشاده و نزدیک یکدیگر باشد بهتر است و لبها باریک

و بلند - و دهان فراخ - و موضع بر آمدن دندانهای آخرین اضراس [1] قوی
و پهن باید - و میان لب و پیشانی هر چند دور تر و صفحه رو کشیده تر [2]
باشد بهتر است - و مجموع سر و روی بی گوشت و نازک پوست و بلند
و افراخته [3] و فرجۀ میان دو استخوان زیر دلو فراخ باید چنانچه دو انگشت
سراسر گنجد - و از گردن جای که بسر پیوسته است - که عرب انرا فائق [4]
گویند - بلند باید که اگر آنجا بلند باشد تمام گردن بلند خواهد بود - و گردن
هر چند بلند تر است بهتر است - و موی یال نیز بلند باید - و دو
گوشت پاره بر دو طرف گردن میباشد آنجا که موهای ضعیف یال بر آمده -
هر چند قوی تر باشد بهتر [5] و دلیل قوت گردن خواهد بود - و گردن بقدر
پهن باید نه زیاد - و اسپی که گردنش کوتاه و گرد باشد معیوب میدانند *
......گردن از پشت افراخته تر و بلند تر باشد و اگر اصل گردن تا میانش
افتاده باشد مذموم است - و برآمدگی که در آخر یال است بلند [6]
و از شانه دور باید - و شانه پهن باید - و پشت کوتاه و پر گوشت و افتاده
و سخت باید - چنانکه اگر دست زنند پشت را نه دزده [7] و کفل با پشت
پیوسته باشد - در مادیان ران کوتاه و در اسپ نر بلند باید و ران و کفل
پهن و پر گوشت چنانچه رانها از یکدیگر دور باشند - و دو طرف کفل یکسان
بمرتبۀ که هیچ یک بر آمده‌تر از دیگری نباشد - و استخوان دم کوتاه
و موی آن بلند باید - و مکروه است که دم را بیکطرف مایل دارد و علت

---

1 اضراس the grinders; pl. of ضِرس.

2 *i.e.*, the head should be long and the line of the forehead and nose viewed in profile straight ?

3 اَفراخته seems to mean "held high."

4 فائق, Ar., the place of junction of the neck with the head.

5 Apparently the top of the shoulder-blades.

6 This apparently refers to the withers.

7 پشت را دزدیدن ; the author means "shrink, or crouch."

این بعادت باشد - و همچنین مکروه است که دم از کفل بیرون آمده باشد [1] و این در اصل خلقت باشد - و زیر گردن آنجا که سینه بند گذرد پهن باید و اصل سینه نیز پهن و کشاده و پر باید - و دو گوشت پاره که از دو طرف سینه بر می آید هر چند بیرون آمده باشد بهتر است و بر آمدگی هر دو یکسان باید - و استخوانهای پهلو [2] قوی و بیک دیگر پیوسته و شکم کشاده و کشیده باید - و دو خصیه مثل یکدیگر باشند و بسیار بزرگ نباشند و اگر یکی بزرگ تر باشد از دیگری یا در اصل یک خصیه داشته باشد معیوب است و ذکر بلند معیوب است - و استخوان بازو که میان شانه و ساعد [3] است کوتاه و استخوان ساعد که پائین تر از بازوست و ذراع نیز گوینه قوی و بلند و بی گوشت چون ذراع سگ تازی باید - و باریکی که میان استخوان ذراع است کوتاه - و استخوان ساق پا [4] نیز کوتاه و بی گوشت باید - باریکی میانش بلند و همچنین بالای ساق بلند - و چنین گفته اند که وسط ساق پا را اگر از پیش ملاحظه کنند باریک باشد و اگر از پهلو که بینند پهن نماید - و اگر از عقب نظر کنند متوسط باید [5] و زانوها در بزرگی و کوچکی یکسان و موی آخر ساق سیاه و نرم و خردگان دست و پا که عربان رسغ [6] گویند قوی و کوتاه باید و سست نباشد چنانکه سم گاهی بطرف راست و گاهی بجانب چپ مائل شود این عیب در پا بیش از دست میباشد - همچنین باید رسغ راست در سم نباشد بلکه بقدر خمیدگی داشته

[1] Author's meaning not clear.
[2] *Ustukhwān-i pahlū* = *dunda*, P., the ribs.
[3] ساعد and ذراع; by these, the author means the cannon-bone called وظیف in Arabic. According to Arabic books on horses, however, ذراع is the forearm between the knee (رکبه) and the elbow (مرفق)
[4] ساق پا bone below the hock.
[5] *i.e.*, the hock should be well let down.
[6] رسغ, Ar., and خرده, P., a pastern.

باشد و این راستي در پا چندانی عیب نیست - و سم پهن و سیاه و میان تهی باید - و سرش بطرف راست و چپ مایل نباشد - و اگر پیش سم بلند و عقبش تنگ باشد مذموم است و از نوشیروان منقول است که دفعه بهترین اسپان آنست که سه عضوش دراز و سه کوتاه و سه عریض و سه غلیظ و سه وسیع و سه صافي و سه سیاه باشد اما سه عضو دراز گوش و گردن و رانها ست - و کوتاه استخوان دم و خوردگان و پشت - و پهن سینه و گردن و پیشاني - و غلیظ موی کاکل و عصب دست و پای و رانها - و وسیع سوراخ بیني و زیر گردن و شکم - و صافي موی یال و پوست بغل و اصل سم - و سیاه چشم و لب و سم است *

فصل ششم در آنچه متعلّق است به اندام

هر اسپی قابلیت تربیت دارد - مگر آنچه مُهر [1] از چشم و بیني نداشته باشد و آن دو نشانه است در دست و برِ [2] بازوها از طرف اندرون و دو نشانه در پای نزدیک زانو از طرف اندرون مانند چرمی که آتش دیده باشد سخت و بهم کشیده و انرا بهندی پر [3] گویند + و از کتب این فن چنین معلوم میشود آنها اثر چشم و بیني است - ازین جهت که کره وقتی که در شکم مادر است سر خود را در زیر شکم خود دارد چنانکه چشمها درمیان دستها و بیني درمیان پاها واقع میشود - بدین سبب این نشانها بهم میرسد * پس اگر این نشانها و علامتها چنانکه مذکور شد نباشد

---

[1] مهر the "chesnuts", apparently the author's term only; possibly incorrect.

[2] *Bar i*— "near to—."

[3] Indians call the "chesnuts" *par* or "wing." The horse was, according to the Hindus, originally a winged animal, and Indian saises believe that the chesnuts mark the place where the wings were cut off.

معلوم میشود که در شکم مادر بر حالت طبیعی نبوده و قابل تربیت نیست *

و دیگر از علامات نجابت انست که بلندی رو از میان هر دو سوراخ بینی تا میان هر دو چشم مساوی باشد و اهل هند درین باب اهتمام تمام دارند و آنرا نشان عمده در خوبی میدانند * دیگر از علامات انکه بلندی بودن (یعنی از محل رستن موی کاکل تا سر دوش که اخر یال است) مساوی باشد با مجموع پشت و کفل (که اول ان سر دوش و اخر آن محل فرورفتگی دم است) * و در وسعت سوراخ بینی نیز مبالغهٔ بسیار نموده اند که در دویدن از نفس زدن عاجز نشود و گاه باشد که اسب تمام خلقت خوش صورت را بدین علت بینی شگافند[1] و بد هیئت کنند - و در وقت دویدن باید که دست را بلند کند چنانکه بموضع گذشتن تنگ[2] نزدیک شود اما بشرطی که سر سم انقدار بلند نشود بلکه آویخته باشد *

فصل هفتم در دوایر

هر پیچیدگی که در موی هم میرسد باعتبار شباهت انرا دایره[3] گویند و دایره در چهار موضع باتفاق مذموم و شوم است اول میان سینه دوم سر دوش یا حوالی آن سیوم دو طرف ران از چپ و راست آنجا که گاهی اسب دم خود را میزند یعنی تهیگاه چهارم میان پیشانی * چنین گفته اند که اگر درمیان پیشانی یک دایره باشد خوب است - اما اگر دو دایره باشد بسیار بد است * و دیگر

1 The nostrils of asses are very frequently slit open.

2 بموضع گذشتن تنگ i.e., where the girth passes under the belly.

3 *Da'irah*, Ar., *pech*, P. (*pech* in India) and *bhaunrī*, etc., Hindi, a 'feather' or whorl in the coat of a horse.

دو دایرہ که در اسپ میباشد مکروہ نمیدانند - و طایفهٔ از متأخرین گفته اند بر دو استخوان که از طرف راست و چپ زیر گوش بر آمده اگر دایرہ باشد بد است و در بالای پیشانی زیر موی کاکل اگر دو دایرہ باشد بسیار خوب است - و اگر یک دایرہ باشد یا اصلا در آنموضع دایرہ نباشد بد است - و چنانست که گویا اسپ یکچشم یا بی چشم باشد * و اگر در گردن دایرہ باشد و آن اگر بدوش نزدیک تر است مکروہ است و اگر بسر یا بسینه نزدیکتر است بهتر است * و در زیر گردن بر اطراف سینه اگر دو دایرہ باشد مبارک است - و در پهلو آنجا که پای سوار میباشد دایرہ مکروہ است ، خصوصاً جانب راست - و بر ذراع از طرف بیرون باندرون اگر دایرہ باشد بعضی مکروہ دانسته اند * و اسپ وقتی که بسته است - اگر سر را بجانب راست و چپ اکثر اوقات حرکت دهد بد میدانند [1] - و اسپی که بر دو جانب گردن یا سینهٔ خود داغ فرورفتگی داشته باشد [2] مبارک است * و از اهل هند منقول است که دایرهٔ زیر موی کاکل را خوب میدانند و همچنین اگر بر لب بالا دو دایرہ نزدیک است بیکدیگر ، خوب میدانند * اسپی که بر روی و سینه اصلا دایرہ نداشته باشد بد میدانند - و نیز همچنین دایرهٔ ذراعیه [3] و زیر گوش را بد میدانند - و اگر در زیر چشم یا زیر زانوی دست و پا از طرف اندرون یا بر لب زیرین دایرہ

---

[1] *i.e.*, 'weaving.'

[2] Apparently the Prophet's thumb-mark *nishān-i angusht* (in the Panjab *angūṭhā*). The horse the Prophet rode is supposed to have had this mark, which is, in the Panjab, considered auspicious or otherwise according to its size. The mark is supposed to be peculiar to Arabs, but it is occasionally found in walers. *Vide* Phillott's translation of the *Faras-Nāma* of "Rangīn."

[3] دائرہ ذراعیه the author means a feather on the cannon bone, but *vide* note 3, p. 13.

باشد مکروه میدانند - و دندان بلند که از لب بلند تر باشد [1] یا انکه دو دندانش از سایر دندانها بلند تر باشد نیز بد میدانند و همچنین اسپی را که بیهوده دست بر زمین زند بد میدانند *

فصل هشتم در بیان اقسام اسپها

بدانکه بهترین اقسام اسپی است که پدر و مادرش عربی اصیل باشد و اسپان طوایف عرب چندانی از یکدیگر تفاوت ندارند * ابلق در ترکی بسیار و در عربی کم است ازین جهت که فحل [2] و مادیان در وقت ازدواج اگر کوه و دشت و بیشه و آب و سبزه و این قسم امور رنگارنگ در نظر دارند نطفه نیز بالوان مختلف صورت می پذیرد * عربی را همین ریگ روان و صحرای هموار یکسان در نظر است - نطفه جز بیک رنگ صورت نه بندد و معتقداند اگر کسی رغبت به تحصیل ابلق یا ملمع [3] یا محجل [4] داشته باشد باید که در وقت ازدواج جامه یا چیزی رنگارنگ بهیئتی که اسپ را بآن الفتی باشد بطوریکه خواهد در نظر اسپ بدارد که این معنی وسیلهٔ اختلاف الوان کرّه میشود و اسپان ترکی اکثر رهوار و بعضی تند دونده میشوند چنانکه نقل کرده اند که یابو [5] در دو شب و یکروز نود فرسنگ تاخت کرده *

[1] In India a horse with long projecting tushes is *gaj-dānt* or "elephant toothed." If the teeth are prominent or uneven, or deficient, or if the horse is underhung, it is *shutur-dandān* or "camel toothed." If 'overhung,' it is *tūtī-dahan* or "parrot-mouthed."

[2] *Fahl*, an entire horse, also a stallion for breeding purposes.

[3] ملمّع *vide* note 3, p. 8.

[4] محجّل *vide* note 5, p. 9.

[5] The term *yābū* "a pony" in Persian generally implies a coarse-bred, undersized pony or pack-horse. The Indian word *tātū* is coming into use amongst Persians.

فصل نهم در فرق میان خوبی مادیان و فحل

و در بعضی اوصاف آنها از صفات ذمیمه انچه قبل ازین مذکور شد از شکل و اندام و علامات مشترک میان هر دو قسم است - مگر بلندی و کوتاهی گردن در مادیان آنمقدار عیب نیست که در اسپ نر - و میان دو ران مادیان تنگتر بهتر است چه اگر فراخ باشد پاهایش سست خواهد بود * دیگر بسیار خفتن در مادیان عیب است و اسپ نر اگر بسیار خوابد و در خواب ناله کند پسندیده است - و همچنین در علف خوردن فحل باید آهسته آهسته خورد - ساعت ساعت سر برداشته زمانی توقف کند - بخلاف مادیان که باید علف را بزودی بخورد و توقف نکند - و در ترجیح یکی این دو قسم بر دیگری از هر طرف سخنان گفته اند و آنچه بتحقیق پیوسته و از قدما منقول است آنست که در غارتها و شبخون و سایر مواضعی که اختفا و پنهانی مطلب باشد مادیان چون شیهه کمتر میکنند بهتر است - و در صف جنگ یا قلعه گیری فحل مناسب است چه قوی و جهنده تر و تند تر میباشد - و در مشقّتها و زحمتها بیشتر اسپ خصی باید ازین جهة که صبر بر تحمل محنت و زحمت بیشتر دارد - بزعم فقیر اسپ نر بمقتضی آیه لِلذَّکَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنْثَیَیْنِ و آیه وَلَیْسَ الذَّکَرُ کَالْأُنْثَی بهتر است زیراکه خوش حسن است * و سردارانرا نشاید که بر مادیان سوار شوند چه باعث خجالت راکب کردد - هر اسپی بجانب او شیهه کند - و بسا باشد که انداز پریدن[1] کند *

---

1 انداز پریدن کند apparently try to cover.

فصل دهم در اخلاق ذمیمهٔ اسپ

اکثر اقسام اسپ خصوص فحل اخلاق ناخوش میدارد که بعضی ازانها بمعالجه و تدبیر زایل میشود و بعضی قابل علاج نیست و چون در شناختن اسپ معرفت عیوب از ضروریات است مجملی درین باب مذکور میشود - از انجمله ترسی و کوری و رمکی - و انها معلوم میشود اگر اسپ از آوازها و اشکال مهیب متاثر شود - و اگر سایهٔ خود بیند شیهه نکشد ؛ و از جملهٔ عیوب نیز آنست که چپ باشد یعنی در داخل شدن آبها یا بر آمدن بر جای بلند دست چپ را پیش گذارد [1] ؛ و از جملهٔ عیوب اسپ آنست که شتر وطه [2] و خر سم [3] و استر دم [4] و ماده رو [5] باشد و این عیوب اکثر در خلقت باشد ؛ اما آنچه حادث میشود اول حرونی [6] است که از همه بدتر است و آنچنان باشد که در موضعی بایستد و هر چند تازیانه زنند حرکت نکند ؛ دیگر ترسناکی که از اکثر چیزها برمد ؛ و دیگر دندان گرفتن و لگد زدن - و گاه باشد که چون سباع شود ؛ در ایامی که بندگان نواب صاحب و قبله به اجمیر تشریف فرموده بودند اسپی از طویله در راه رها شد و یک نفر را بازو بدندان شکست و دیگری را شانه جاوید

[1] *Chap dast*, "left footed," by this the author means entering water or its stable with the left foot first. Old-fashioned Muslims start on a journey by advancing the right foot first. Amongst Indian, Afghan, and Persian horse-dealers *chap* or *chap dast* signifies having the off-fore white, unlucky. In India a horse having the near fore white is *gul dast* "flower-footed."

[2] شتر وطه, "camel hump," meaning of term obscure.

[3] *Khar sum* or *khar-sumar* "ass-hoofed," i.e., with upright hoofs: the term implies tripping.

[4] *Ustar dum*, "mule tailed"; in India *khar dum* or "ass tailed," i.e., with the root of the tail thin, covered with short and scanty hairs.

[5] *Madiyan* [illegible] "mare faced": amongst Indian and Afghan dealers means having flat cheeks and a narrow forehead.

[6] حرونی adj. from Arabic حرون, jibbing.

غرض چند کس را بیم جان کرد - بعد معروض بموجب حکم کشتند *
و دیگر سرکشي کردن چنانکه دهنهٔ لجام را بدندان گیرد و باز نه ایستد
و گاه حرکتهای ناخوش کند و سوار را مشرف بر افتادن گرداند * دیگر آنکه
در رفتن یا دویدن بجانب راست یا چپ میل[1] کند * و گاه باشد که
بهر دو طرف رود و بهیچ وجه درست نرود * دیگر شموسي و آن منع
کردنست از سواري - و گاه این معني نسبت با یک شخص خاص باشد
بسبب عداوتي - چنانکه اسپ صندلي ابلق ترکي بود و فقیر میل
تمام بسواري او داشت زیراکه در حسن رفتار و جمال بی نظیر بود *
روزی بسبب زجر رمیده خاطر شد و همیشه منع از سواري میکرد
و بسماجت سوار شدن میداد و دیگری را منع از سواري نمیفرمود * و دیگر
منع زین یا لجام کردن و مضایقه در نعل بستن * اما اکثر اسپان بد نعل
قوي و سخت سم میباشند و تاب ریاضت میدارند * دیگر عثار[4] که آنرا
سکندري[4] گویند و این از سستي دست و پا یا از کاهلي باشد - و گاه این
علت از امراض سینه باشد * دیگر خفتن در آب یا ریگ روان * روزی
سرکار بنده نواب صاحب غفران منزلت از رودخانه گذشتند - اسپ
عراقي کمیتي در زیر سواري بود - در وسط رودخانه یکبار نشست - بعد
بر آمدن بکنار ذبح فرمودند * دیگر بسیار افشاندن دم و گاه باشد که در
آلودگي در بول و سایر کثافتها این حرکت بیشتر واقع شود - و بعضی

---

1 *i.e.*, boring; in Hindūstānī *ek-bāgū*, adj., *lit* "one-reined."

2 شموس Arabicized form of چموش, P., vicious, of horses.

3 صندلي ابلق a skewbald, *i.e.*, dun and white. *Ṣandalī* the colour of light sandal wood.

4 عِثار subs., Ar. and سکندري, P., tripping; the latter word in modern Persian is often used for tripping and falling.

5 *Khuftan* here means lying down. Indians believe that rearing foals on buffalo milk causes them to lie down in water.

فصل وگنذن چار ماه است - كانون الاخر و شباط و آذر و نيسان[1] است كه پنجاه
و يكروز بعد از نوروز جلالي بانجام ميرسد * و فارسيانرا اعتقاد آنست كه
بهترين فصول از بيست و دوم اذر ماه است و بيست و سيوم اسفند
است و ظاهراً اين معني نسبت بسردي و گرمي بلاد متفاوت ميباشد *
و ضابطه آنست كه ملاحظه نمايند كه در وقت اعتدال هوا و اول دميدن
علف متولد شود * و مدت حمل باتفاق كمتر از نه ماه نميباشد و در اكثر
آن خلاف كردند - بعضي يازده ماه و هشت روز كفته اند و جمعي يازده
ماه و يازده روز - و طايفهٔ دوازده ماه تجويز كرده اند * و كرّه هرچند بيشتر
در شكم بماند قوي تر خواهد بود * بايد كه در آنمدت ماديانرا ندوانند
و سواري بسيار نكنند و بهيچ وجه زحمت نفرمايند - و بعد از تولد بهتر
آنست كه يك سال شير مادر بخورد - و اكر بسبب آبستني يا مانعي
ديكر ميّسر نشود بشير حيواني ديگر پرورش دهند * و بعضي خرما نيز
دهند * پس اگر خواهند بزودي فربه و قابل سواري شود و رنگ بدن
و مويش صاف گردد شيرگاو دهند - و اگر غرض سبكي و روندگي باشد شير
گوسفند - و اگر قوت و سختي استخوان مطلب باشد شير شتر * و بعضي
در همان چند روز اول بعلف عادت دهند و بعد ازان كه استخوان بقدر
سخت شده باشد جو ميدهند ازين جهت كه ساير حبوب سبكتر است -
و بعضي زرّت ميدهند ازين جهت كه قوت بيشتر دارد و استخوانرا بزودي

---

[1] كانون الاخر or كانون الثاني January.
شباط February.
آذار March.
نيسان April: these are Syrian months. *Azur*. آذر, however, is a month of the ancient Persian solar year, corresponding to about 21st November to 21st December.

قوي گرداند - و هر قدري که جو ميدهند اگر زرّت دهند نصف آن بايد داد * و بهترين تربيت هاى كرّه آنست كه زمينهاى سخت وسنگلاخ انقدر که دشوار باشد از عقب مادر بدوانند که سم و استخوانش بصلابت و سختي بدر آيد و اگر متوسط الحالة باشد يعني بسيار قوي و ضعيف نباشد يک سال و نيم سواري نبايد برد بعد از هجده ماه شروع در سواري كنند چه اگر قبل ازان سوار شوند پشت و دست و پا سست و مزاج ضعيف ميگردد - و اگر ازان مرتبه تأخير كند سر سخت و دست و پا سنگين ميشود * و بعضى گفته اند ماديانرا در چهارده ماهگي سوار بايد شد و اگر زياده ضعيف يا قوي باشد تأخير يا تقديم سواري جايز است *

فصل دوازدهم در اداب سواري

اول كه زين بر پشت كرّه گذارند هرچند تندي و بدخوئي كند پسنديده است ازين جهت كه علامت سختي و توانائي است و اگر در آنوقت بدخو نباشد سست و كاهل خواهد بود و اگر زياده سركشي كند جولا [1] بر دست و پا و كمند بر گردن افكند و اگر در زمين هموار ميسر نشود ميان آب عميق برده بجولا و كمند مقيّد سازند - و دو سه روز اول بى آنكه كسى سوار شود قدري راه بگردانند و هر روز مقداري بيفزايند - انگاه شخصى كوچک سبک صاحب وقوف سوار شود چه اگر در اوايل سواري شخصى سنگين برو نشيند دست و پا و پشتش سست شود و چندان ترقي نكند - و بايد آهسته براند آنمقدار كه دشوار نباشد و هر روز قدري بر مسافت زياده كند و بعضى روزها استراحت فرمايند و سوار نشوند

[1] جولا, letter-corruption of جولانه vulgar for ولانه.
Sust, weak.

و این امور نظر در ضعف و قوت کرده مختلف میشود - و عنان را سست
باید گرفت که بهیچ طرف مایل نباشد و زیاده سست نباید داشت
و سخت نباید کشید - و باید که میل و اعتماد سوار بر ران و رکاب بیشتر
باشد و خود را بر پشت اسپ سبک دارد و بعقب میل نکند مگر در
مسافتهای پست و از هر چه که رم کند بآهستگی نزدیک آن باید برد
و گاه باشد که درشتی نیز باید کرد - و از مواضع بلند و جاهای وسیع مانند
جداول و غیر آن بجهانند - و در اثنای رفتار باز ندارند که باعث حرونی[1]
خواهد شد - در هر باب مدارا و حکمت باید کرد تا هنگامی که رفتار
ایبیه[2] بیاموزد - و علامتش آنست که پاها را بجای دست رساند یا گذارند
و هرچند بیشتر گذارد بهتر است - و چون درین رفتار چابک شود گاهی
باید دوانید و در دویدن تعلیمها باید داد که از راست و چپ بگردد
و باندک اشاره بایستد * بعد از انکه در ایبیه تند شده و دویدن را بحد کمال
رسانیده باشد تعلیم پویه[3] باید کرد و آن مرتبه ایست که از دویدن نه بحد
کمال است - و نیز گرگ دوی[4] باید آموخت و آن میانهٔ رفتار و دویدنست -
و این دو قسم بر مسافتهای دور که قطع آن بزودی مطلوب باشد ضرور
میشود ازین جهة که دوانیدن در آن قدر مسافت باعث هلاک اسپ
میگردد و برفتار هموار[5] راندن فرصت وفا نمیکند - و در هر مرتبه از رفتار
باید که حفظ آن مرتبه نمایند و هیچ یک را با دیگری آمیخته نسازد *
و دیگر تعلیمها که در جنگ ضرور میشود بایدکرد - مانند گردشها و جستنها

---

1 *Ḥarūnī*, subs., P., "jibbing," from حرون Ar. adj.

2 *Ebiya*, Hindu., a term now obsolete; it was a kind of amble, not so easy to the rider as *yurgha*; *vide* trans. of the *Faras-Nāma* of Rangīn. A few old horse-dealers still remember the word.

3 *Poya*, a canter or a very slow collected gallop.

4 گرگ دوی, (*lit.* wolf-run) 'lope.'

5 رفتار هموار, an even amble, an amble without breaking into a fast gallop ?

و ایستادنها - هریک در جای خود * و آلات تعلیم چهار چیز است -
عنان ازین جهت که بدهنه پیوسته است - و رکاب - و چوب تعلیمی -
و تازیانه * اما در ابتدا عنانرا درشت باید داشت و گاهی با رکاب با چوب
تعلیمی اندک اشاره باید کرد که بقدر خبردار شود و فطره [1] را تند گردانند -
و اگر غلط کند در روش - باشارهٔ عنان آگاه گردانند - و در وقت پا نهادن
برکاب بگوید - بِسْمِ ٱللّٰهِ وَ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِٱللّٰهِ ٱلْحَمْدُ لِلّٰهِ ٱلَّذِي هَدَانَا
لِهٰذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَانَا ٱللّٰهُ سُبْحَانَ ٱلَّذِي سَخَّرَ لَنَا هٰذَا وَمَا
كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ * و در کتاب کافي و تهذیب از سید و سرور کاینات علیه و آله
افضل الصلوات روایت شده که هر کس که در وقت سواري این کلمات را
بگوید محفوظ میماند او - و چهار پای او - تا هنگامی که فرود آید *

فصل سیزدهم در ازالهٔ اخلاق ذمیمه

آنچه قبل ازین از صفات و اخلاق مذمومه مذکور شد چون اکثر از
نا شایستگي و بیوقوفي سوار حادث میشود چاره آنست که بملایمت و
درشتي در دفع آن سعي کنند که ان عادت را بالکلیه فراموش کند - و اگر
اسپ از فربهي ... بریاضت و سواري زایل گردانند - و بعضی اسپ را که
حروني کند و در یک موضع نایستد آهن پارهٔ گرم کنند و در سر ذکر یا ناف
او گذارند که بترسد - و گاه باشد که سواری یورقه [2] نفع کند * و شیخ جلیل
القدر علي بن طاؤس علوي در کتاب امان الاخطار نقل کرده اند که این
آیة را بنویسند و بر گردن اسپ حروني بیاویزند و در گوش آن بخوانند

[1] فطره error for خطره pure? خطره کردن or خطره زدن etc., in dict. "to make line to."

[2] Error for يورغه, some variety of the amble. By يورقه the author seems to mean a low amble. In Persia يورغه is used of the ordinary donkey amble.

أَوَ لَمْ يَرَوْا أَنَّا خَلَقْنَا لَهُمْ مِمَّا عَمِلَتْ أَيْدِينَا أَنْعَامًا فَهُمْ لَهَا مَالِكُونَ وَ ذَلَّلْنَاهَا لَهُمْ فَمِنْهَا رَكُوبُهُمْ وَ مِنْهَا يَأْكُلُونَ *

دیگر سرکشي و دندان گرفتن - اگر بتربیت زایل نشود چارهٔ آن کندن دندان و خصي[1] کردن است * و بعضی اسپان سرکش را گفته اند که یک مهرهٔ پشت زیاده بر اسپان دیگر دارد که از دوانیدن آن مهره بدر آید و چندان میدود حتی که سوار را مي اندازد و این قسم قابل علاج نیست - و در شموسی[2] نیز لطایف تدبیرات تاثیر میکند * بعضی اسپان مانع النزول میباشند یعنی هنگام فرود آمدن حرکتهای ناخوش میکنند که مانع فرود آمدن سوار باشد - و اکثر علتش آنست که زخمی در پشت داشته و هنوز چرکش پاک نشده ظاهرش بهم آمده است - و آن چرک دران میان مانده - بسبب خارش پشت از حرکت سواري اسپ را خوش مي آید و مانع فرود آمدن میشود - و علاجش آنست که زخم را بشگافند و هر کثافتی که داشته باشد بیرون آورده بقانونی چند که در معالجات مذکور میشود به سازند *

و منع از نعل - اگر علت آن از ناشایستگي باشد که از آغاز رمیده و ترسیده بلطایف چاره‌گر شوند - و اگر سببش خشکي و سختي سم باشد دو سه روز به شیر چرب کنند که در تراشیدن دشوار نباشد و نشکند - و زیاده از قدر ضرورت نگیرند * و از جمله آداب نعل بستن آنکه اگر سم اسپ بیکطرف مایل باشد از ان طرف زیاده تر بگیرند و از جانب دیگر کمتر - و نعلی که اطرافش متفاوت باشد به بندند چنانکه طرف قوي از نعل

---

[1] خصي کردن ; this term is generally used for goats and cocks, but is also sometimes applied to horses.

[2] شموسي *vide* p. 20, note 2.

پیچابی که کم گرفته اند افند و طرف بارک بیچابی که زیاده گرفته اند .
و گفته اند که اگر چند نوبت چنین کنند آن کجی زایل شود - و در
سکندری [1] اگر علت آن کاهلی باشد الخ .... باید کرد *

و در منع لجام - مکرر دهنه را نمک آلوده کنند * و در کتب مذکور
است که هرگاه رم کند یا منع از لجام نماید این آیت را بر گوش او
بخوانند - أَفَغَيْرَ دِينِ اللَّهِ يَبْغُونَ وَلَهُ أَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا
وَكَرْهًا وَإِلَيْهِ يُرْجَعُونَ *

فصل چهاردهم در آداب آب و علف دادن

چون اکثر اوقات تربیت اسب در اوایل ایام بهار [illegible] [2]
و بسبب ریاضت و سواری اسب لاغر میشود علف تازه دادن آن را فربه
گرداند و هرسال اولاً چهل روز علف دادن اخلاط فاسده را دفع میکند و رنگ
بدن و موی را صاف و روشن میگرداند و باید که علف بسیار تازه باشد چه اگر
درشت یا مایل بخشکی شده باشد چندانی فایده ندارد - و بهتر آنست
علف را در موضع مختلف که هوای بعضی سرد و بعضی گرم باشد [illegible]
کاشت یا در تخم کاشتن تقدیمی و تاخیری نمایند که مرتبه مرتبه [illegible]
باشد - و پیش از بر آمدن آفتاب بدروند که شبنم بر ان باشد و [illegible]
نوبت آنقدر که بیک دست توان گرفت بدهند چه اگر یک نوبت بسیار
دهند زود سیر و دل زده خواهد شد * گاه گاه قدری نمک باید داد

---

[1] سکندری here means simply "tripping," i.e., سر سم رفتن; but in modern Persian at any rate it often implies falling as well as tripping.

[2] In the north of India horses are usually 'soiled' in the Spring by being fed on green wheat or green barley for forty days. There are two systems, [illegible] and [illegible]. Vide translation of the *Faras Nāma e Rangīn*.

باعث تواراثی و بسیار خوردن علف میشود و اگر نمک نخورد بسهي و
جو بدهند - و در ایام علف خوردن سواري بسیار که باعث رنج و ماندگي
شود نباید کرد . و بعضی دران ایام جو نمیدهند اما بهتر آن است که هر
روز پیشین [1] ده یک یا هشت یک آنچه عادت داشته باشد جو در آب
بخیسانند تا شام - انگاه باسپ دهند * و مادیانرا بیشتر مي توان داد
و در وقت تشنگي آب برف و یخ دهند * و گفته اند هیچ چیز اسپ را
چنان فائده نمیکند که یخني [2] را قیمه کنند و بآب یخ آمیخته اندک
بدهند * و در وقت جو نیز یک دو مشت جو باید داد که باز گرفتن جو
در هیچ حالت خوب نیست - و اگر یخني از گوشت خوک باشد بهتر
است - و در هر مرتبه قاعدهٔ آب دا[illegible]
[illegible]دن را مراعات باید کرد چه اگر زیاده
آب [illegible] دهند اعصاب سست گردد و اگر کم دهند احشا خشک گردد و سرفه بهم
رسد * و بعضی گفته اند در تا بستان گرم سیر از صبح تا شام سه چهار مرتبه
آب باید داد و در عقب جو آب دادن البته زیان دارد و باعث قولنج [3] میشود -
اما اگر اسپی را چنان عادت داده باشند .... آهسته آن عادت باید
گردانید و اگر یک بار قطع کنند بسیار باشد که گلو و جگرش خشک شود
و قی کند و اگر چنین شود بعد از قی اندکی آب باید داد تا بنشاط آید
و گاه اندک اندک باید داد آنقدر که خواهش تمام داشته [4] باشد و هرچند
کمتر دهند بهتر است چه بسیار دادن تاریکي چشم و کاهلي آورد - و در
گرما بیتاب و در راه دور بی صبر گرداند - بخلاف جو که بهتر است یک بار

---

[1] پیشین Afghan and Panjabi; midday.

[2] یخني in India means not only broth but the meat (in lumps) from which broth is made. In Persia *yakhnī* is soup with butter in it.

[3] قولنج a general term for colic.

[4] خواهش تمام داشته باشد, the author means that the horse's appetite should *not* be satisfied.

دادن - و بهترین اوقات اول شب است - و بعضی دو وقت عادت میدهند و آن باعث امراض میشود لیکن این بعادت و بلاد بر میگردد *
در هند اسپانرا مهیله از ماش سیاه[1] موافق ترین غذاهاست و متعارف هم - غیر این غذای نیست - مگر گاهی در هوای گرم آرد جو که ارداوه[2] کویند میدهند - و اگر زحمتی رسیده باشد در آن شب جو را کمتر از عادت باید داد خصوص در اسپان فربه - و همچنین هر اسپی را که بسته باشند - و چندانی حرکت نکند - در هفته یک شب جو کمتر از عادت باید داد - که نفع بسیاری دارد *

فصل پانزدهم در خدمتگاری

زیر دست و پای خشک و نرم و نگون باشد یعنی موضع پای را بلند تر از موضع دست سازند تا همگي میل و اعتماد بدن بر دستها باشد و هر روز دو مرتبه تیمار کنند بنوعي که هر کثافت و دردي که در بن موها باشد زایل شود - و در ضابطهٔ آب و علف اهتمام تمام نمایند و دو ساعت پیش از جو هیچگونه کاه و علف ندهند که جو را برغبت تمام بخورد و بهوای مختلف عادت باید داد تا از سرما و گرما باک نداشته باشد - و در زمستان بعد چند روز چوب گز صحرائي[3] در اصطبل باید سوخت چنانکه دودش بدماغ چهارپایان رسد که نفع تمام دارد *

---

[1] ماش سیاه : *māsh*, H., is a kind of pulse, of which there are two cultivated kinds, one with black seeds, the other with smaller green seeds.

[2] ارداوه a term applied to roughly ground barley and also to a mixture of crushed barley and gram. The meaning of the term varies locally and is sometimes applied even to crushed wheat.

[3] گز صحرائي, apparently the common tamarisk. The tamarisk emits a foul odour when burnt

فصل شانزدهم در ذکر بعضی از معالجات که مخصوص چهارپایان است و از کتب بیطره نقل شده

مخفي نماند که عروقی که در فصد آن در امراض بهایم حاجت می افتد بیست و یک رگ است ، باین تفصیل - عرقین بارزین[1] هریک پهلوی گوش است و فصد آن جهت تحریک سر و گران خیزي و جفون[2] نافع است * عرقین مفخرین در هر بیغي یکی است و جهت امراض چشم و بیغي و گوش و دهان مفید است * عرقین وداجین - در دو طرف گردنست - جهت حکه و جرب و برص و ریختن مو و امراض حاره و نزلات نافع است * صافنات[3] - چهار عرق است در طرف وحشی[4] دستها و پاها جهت ریختن موی که جرده[5] گویند مع ضعف قوایم و زحمت بار گران و جراحت سم نافع است * اخرسان[6] - دو عرق است و از دو طرف کتف کشیده تا برمانه[7] جهت امراض پشت و کمر و صعوبت خوابیدن

---

1 عِرقَین بارزَین *lit.* "the two visible veins"; term not traceable.

2 جهت تحریک سر و گران خیزي و جفون. *Taḥrīk-i sar*, apparently means 'weaving,' which in one Arabic MS. is classed as a disease. *Girān-khīzī*, "difficulty in getting up," *vide* a few lines lower.

3 صافنات : صافِن in Lane the saphena or crural vein; or the صافنان are two veins in the legs, or in the thighs.

4 طرف وحشي is the right or off side (of an animal) as opposed to اِنسيّ *insiyy*, the side from which an animal is mounted by man.

5 جرده : جَرَد having no hair or short fine hair: see p. 36, note 1.

6 اخرسان not traceable; the word is apparently the dual of اخرس "dumb."

7 رُمّانه the navel, etc. ?

و برخاستن و تشنّج و بدی نشخوار [1] فصد آن نافع است * عرق ذنب ، رگی است در زیر دم - جهت امراض رحم و خصیه و قلّت شیر و بدی هضم فصد کنند * عرق وحشیات [2] - چهار عدد است در باطن دستها و پاها و مقابل صافنات - جهت امراض قوایم و سینه گیری و حرارت مفرط باید فصد نمود * ضفدعین [3] ، دو عدد است در تحت زبان جهت بدی نشخوار و سیلان کف دهن و ورم دلو فصد کنند *

اما طریق معالجات است که در امراض حارّه علفهای سرد مثل اسفناج و کاسنی و کاهو وغیر آن دهند و در امراض بارده علفهای گرم و بجای جو پنبه دانه و عدس و امثال ان - پس ادویهٔ مخصوصهٔ هر علتی را استعمال نمایند *

امراض راس - یکی آنست که در ابتدا سر را حرکت دهد تا سیلان رطوبات بینی و قلّت اکل و بعد ازان ورم مستطیل در عقب گوش بهمرسد *

علاج - گشودن رگ باریک است - پس طلا نمودن ثُفل تخم کتان (که روغن او را فسرده باشند) با صابون - و یا بزر قطونا [4] و هرگاه منفجر گردد علاج قرحه [5] باید کرد *

---

[1] نشخوار "chewing the cud"; apparently by this the author means rumination.

[2] Apparently a slip for عروق وحشیات, *vide* note 1, p. 30.

[3] ضفدعین *lit.* the two frogs. In Arabic the two veins under the tongue are called الضفدعان

[4] بزر قطونا *bazr qaṭūnā*, Ar., *Plantago ovata*. *Ispaghūl*, or "spogol" seeds.

[5] See ulcer, etc.

دیگر ناخنه است که بترکی سانجو[1] گویند - علامتش تنگی نفس و بر آمدگی غضروف[2] بینی و سر پیش افکندن و عدم اکل است * علاج - قطع باسترہ و اخراج غضروف و فصد عرقین منخرین و سعوط کردن بزاج و زرنیخ و مرهم زنگار[3] و استعمال معطّسات *

بر آمدن دندان زیادہ که مانع لجام و باعث قلّت اکل و نشخوار است * علاج قلع و مالیدن موضع برفت و حلتیت[4] است که هر دو را در روغن زیتون جوشانیدہ باشند و سفون نمودن بشبّ یمانی و شونیز[5] *

دیگر ضفدع[6] است و آن ظهور ورم و رگهای سبز در زیرزبان است * علاج کشودن ضفدعین و تضمید نانی که در مرق[7] ضفدع طبخ نموده باشند و اکل آن *

دیگر ناشیر هواست[8] - علامتش بهم آمدن چشم و سر به پیش افگندن و غمگین بودن و افگندگی سینه و برخاستن موی اوست *

علاج - آرد جو را با ربع وزن او ریوند چینی با دوغ ممزوج کرده بر روی یخ سرد نموده بخورانند و بآن حقنه کنند - و هرگاه از برودت هوا باشد

---

1 ناخنه for ناخنه ? ناخونه = ظفرة *vide* note 3, p. 33; but this is a disease of the eye: *vide* also *Zīna.u'l-khayl*. In T. صانجو means "pleurisy, colic."

2 غضروف cartilage.

3 مرهم زنگار ointment with sulphate of copper.

4 حلتیت *ḥil'īt*, Ar., asafœtida.

5 شونیز *shūnīz*, Ar, small Fennel or Black cummin, *Nigella sativa*. Watt.

6 ضفدعین see p. 31, note 3: ضفدع *lit* means a "frog."

7 مرق ضفدع broth of frogs?

8 ناشیر هوا not traceable.

شبت [1] و حلبه [2] از هر یک چهل و پنج مثقال نیم کوب کرده با جو تا سه روز بدهند *

امراض عین مثل ظفره [3] وامثال آن و بیاض وغیره * علاج همه بدستور معالجات انسان است مگر آنکه در بهایم ادویهٔ قوي آنها را باید استعمال نمود *

امراض ریه و احشا - از آنجمله سعال است - هرگاه بعد از اکل عارض گردد از ضعف ریه خواهد بود و الا از دماغ *

علاج حارّه - اورا تخم مرغ خام بلمو کنند و یا در سرده چند روز بگذارند تا پوست تخم مرغ نرم گردد - آنگاه بدهند و بدستور دادن شیر بز و اسفناج و علف خبازي [4] وخطمي [5] و آب طبیخ حلبه [6] مع خبازي [7] بسیار نافع است ، و حب سعال [8] تریاک دار و حب نشاط [9] را تجربه نموده اند و بارده را حب عطائی [10] و حب میعه [11] داده اند * و در قسم بارده تصریح نموده اند که این دوا مجرّب است ، رازیانه - شو نیز - قنه [12] سیر

---

1 شبت *shibitt*, Ar., the Dill or Sowa.

2 حلبه error for حلبة *ḥalbah*, Ar., the Fenugreek.

3 ظفرة *ẓufra* or *ẓafarah* = ناخونه, *vide* note 1, p. 32.

4 علف خبّازي fodder consisting of *Khubbāzā*, a kind of mallow.

5 خطمي hollyhock and also marsh mallow

6 آب طبیخ حلبه cooked juice of *halba* ; 'vide' note 2 above.

7 خبازي *Khubbāza*, see above, note 4.

8 حب سعال تریاک There is a plant called حشیشة السعال, which is another name for the *Fanjiyūn* or *Fanjanqūn*. See *Makh.an*, Vol. II, p. 1018 and 1450.

9 حب نشاط not traceable.

10 حب عطائي perhaps an error for حب خطائی *ḥabb-i-khata*'ī, the croton.

11 حب میعه ; میعه سائله is said to be "Liquid Storax," the gum of which is used in medicine.

12 قنه *qinna* — *bārzad*, Galbanum, *Ferula galbaniflua*.

مقشّر - هریک سه مثقال - روغن دنبهٔ تازه هفتاد مثقال - نیم گرم کرده بدهند
هر روز بدستور تا سه یوم باید داد - و اگر اثری باقي ماند سه روز دیگر در
بیني چهارپا بریزند * و گویند اگر در سالی یک بار این دوا را بدهند بهیچ
مرضی درآن سال مبتلا نکردد و باعث فربهي او نیز شود - و بدستور با زیت
و بآب گرم دهند - از مجربات دانستهاند - و این دوا نیز بغایت نافع است ،
سیر - مویز - زیرهٔ نانخواه [1] - زراوند مُدحرج [2] هریک سه مثقال -
جوشانیده و صاف نموده با بیست مثقال عسل بدهند - و در شدّت سعال
نصد و دارچیني [3] را نافع دانسته اند و داغ مرافق و سعوط زعفران
با روغن زیت موثّر است *

دیگر ولنج است - علامتش احتباس زبل است و بی آرامي
و بر آمدن شکم * علاج - تخم کافسه[4] که عبارت از قرطم است پنجاه مثقال -
اورا در آب پخته جرم او را پاک کرده و بآب او حقنه کرده بگردانند تا اطلاق
واقع شود و شیاف [5] شحم الحنظل با صابون و مویز از مجرّبات است -
و خورانیدن یک مثقال زهرهٔ خرس جهت درد شکم و درد جگر و سُدّهٔ
مجرب است و بدستور شیاف از حلتیت و اشق [6] و شحم حنظل کردن
و خورانیدن آب بزور مع سرگین کبوتر و زیت و شراب بیعدیل است *

دیگر احتباس بول است * علاج - شراب و روغن گاو هر یک نود مثقال
نیم گرم بدهند * و این دوا تجربه نموده شده است - شورهٔ صاف را پنج

---

[1] زیرهٔ نانخواه = اجو این Omum seed.

[2] زراوند مدحرج *zarāwand-i mudaḥraj*, the Round-rooted Birthwort *Aristolochia rotunda*.

[3] در شدت سُعال فصد ودارجین ; for عرقین وداجین see p. 30 of text.

[4] تخم کافسه or قرطم *tukhm-i kāfsa* = *habb-i qurṭum*, the safflower.

[5] شیاف suppository.

[6] آشق *ushaq*, Dorema Ammoniacum.

مثقال در ماست حل کرده بدهند - در حال رفع علت کند - و باید که بعد از دادن دوا از جویهای کم عرض بجهانند و چون دهنهٔ فرنگ[1] در چشم اسپ کشند بالخاصیت در ساعت ادرار مینماید و مجرب است *

جو گیری و سینه گیری[2] - هرگاه سینه گیری از جو گیری حادث شده باشد دو روز آب و کاه نباید داد - بعد ازان بتدریج علف سبز بدهند - و اگر بهیچ قسم علف سبز بهم نرسد کاه جو را در آب و قدری شیر پخته بدهند - و در آب سرد حرکت بسیار باید داد * هرگاه سینه گیری از جو نباشد فصد عروق وحشیات دست و فصد ادزعان[3] کنند و تخم مرغ خام چند عدد در گلو بریزند و بجای جو عدس و امثال ان دهند - و گندم در شیر پخته نافع است و سیر را در روغن دنبه جوشانیده بر سینه گرم کرده بقوت تمام بمالند و بپوست تازهٔ گوسفند بپوشانند *

امراض قوایم - یکی قصر تحریک[4] است - و آن وقتی عارض میشود که عرق داشته دفعةً سرد شود و مانع حرکت سر و گردن گردد و بخلاف تشنّج که شامل جمیع اعصاب است * علاج - پوشیدن بسیار و سعوط بورهٔ ارمني و روغن گل سرخ و بخور و نطول[5] کردن بمطبوخ برنجاسف[6] و کندر و هرگاه زایل نشود داغ مفصل سر و گردن و بیخ دم باید کرد *

---

1 دهنهٔ فرنگ = دهنج ; 'vide' *Makhzan*, I. 665.

2 جو گیری و سینه گیری are apparently obscure names for indigestion; *vide* translation of the *Faras-Nāma* of Rangīn.

3 ادزعان not traceable.

4 قصر تحریک meaning obscure.

5 نطول is warm water medicinally prepared, and poured from a vessel slowly over the head.

6 *Birinjāsaf*, Indian wormwood; flea bane. Artemisia vulgaris.—*Watt*. *Maṭbūkh* is a decoction.

جرد [1] - علتی است که با سستي قوایم موی او مثل داء الثعلب [2] ریزد * علاج - موضع را باستره چند جا بشگافند تا خون بقدری دفع شود و پیاز عنصل [3] مالیده بروغن کوهان شتر و روغن حب الغار [4] و شونیز و ثفل تخم کتان تضمید نمایند *

جمود [5] - علتی است که بسبب کثرت شرب بعد از اکل پیدا میشود - علامتش دیر گام بر داشتن و گراني سینه و خشکي اعضا و تشنّج قوایم است * علاج - فصد بارزین طرف پیشاني و زیر شم است و سعوط کردن و کافور و نطول بطبیخ [6] ادویهٔ حاره مثل حاشا [7] و بابونه [8] و برنجاسف افسنتین [9] *

تعقّد [10] - علتی است که بسبب حمل گران و حرکت بسیار و سیر سنگلاخ و زمینهای درشت بر بالای زانو بر آمده‌گي بهم رسد * علاج - به ملیّنات و محلّلات مثل مویز و زعفران و انجیر و تخم کتان و شونیز و عسل تضمید نمایند *

ورم تحت الرکبة - و سطبري یکی از قوایم بحد داءالفیل - از ریختن مواد غلیظ است * علاج تضمید موضع است بحنظل تازه و مقل و اشق

[1] جرد *vide* p. 30, note 5; the reading there is جردة.

[2] داءالثعلب Alopecia.—*Jawhar-i Hikmat.*

[3] پیاز عنصل ; عنصل *'unṣul* = اسقیل *isqīl*, Indian squill, Urginea indica.

[4] حب الغار ; غار is said to be the laurel.

[5] جمود *jumūd*, lit. means "stiffness."

[6] نطول بطبیخ ادویهٔ حارة see page 35, note 5.

[7] حاشا a kind of *pūdīna-i kūhī*, or spearmint; 'vide' *Makhzan*, Vol. I, p. 506.

[8] بابونه *bābūna*, P., Common or True Chamomile.

[9] افسنتین *afsantīn*, the Absinthe; Wormwood. Artemisia Absinthium (*Watt*).

[10] تعقّد *lit.* forming a lump. Is this capped knee? The common term for capped knee is *zānū,ā*.

وسیر و عذرهٔ [1] انسان از مجربات است * و بدستور میعه یا زبیب
و خورانیدن ریوند چینی با پیه دنبه [2] و شیر و نطول به بابونه و نخاله [3]
و اکلیل الملک [4] و امثال آن *

طباق [5] - علتی است که باعث ورم حوالی سم گردد یا خشونت
و شگافها و شقاق * علاج - بریدن موضع و داغ کردن است باستره بآتش
سرخ کرده - و اخراج آنچه شبیه بدانهای انجیر باشد - و بعد ازان
استعمال نمودن قطران و مراهم مناسبه *

قرحهٔ حافر که از میخ بهم رسد [6] - علاج کشیدن میخ و چکانیدن روغن
چراغ و روغن شیخ صنعان [7] و امثال آن است *

شقاق - طریق علاج آنست که مکرر بآب گرم بشویند بلکه مدتی در
آب گرم بگذارند - پس سم را خشک کرده این دوا را گرم نموده در
شگافها بچکانند - علک البطم [8] را در پیه بز قدر مضاعف بدارند و سرنج
۳ ل [9] اضافه نموده استعمال کنند - و بعضی مالیدن مغز سر گوسفند

---

[1] عذرهٔ انسان human excrement.

[2] *Dumba*, in India the fat-tailed sheep itself, but in Persia the tail of the fat-tailed sheep.

[3] نخاله bran.

[4] اکلیل الملک *iklīlu'l malik*, Ar., Astragalus hamosus.

[5] طباق amongst Indian horse dealers is anasarca and lymphangitis.

[6] قرحهٔ حافر, here a prick in shoeing.

[7] شیخ صنعان not traceable

[8] علک البطم *'ilku'l butm*, resin of the pine, used for chewing.

[9] سرنج ۳ ل *sirinj* or *asranj*, red lead, burnt ceruse: the sign after it untraceable.

و گنجد محلول در زردهٔ تخم مرغ و سفید آب و زعفران را مدح نموده‌اند - و داغهای خطی بالای سم و ساق بسیار نافع است *

امراض حاره - از آن جمله جرب [1] است علاج آنست که نمک و زرنیخ را بالمناصفه در روغن گاو جوشانند و طلا کنند و در آفتاب به بندند و تاسه روز تکرار نمایند * و این دوا بسیار نافع است - گوگرد دو جز و سیماب یکجز - و مغز بادام تلخ یکجز - و بعد از سحق بلیغ با روغن تازه مساوي مجموع را مخلوط کرده مواضع جرب را بعد از شستن بآب گرم و صابون ضماد نمایند *

شیرنج [2] و آن علتی ست که از جلد رطوبات تراوش کند و با خارش باشد * علاج - تضمید اوست بصابون و سرکه و سدر - ودستور خردل با ماست نافع است - و سیماب و زاج و خاکستر چوب تاک [3] با سرکه و روغن گل از مجربات است *

حکهٔ [4] - علاج مثل جرب و شیرنج است - و در ادویهٔ او شراب و سرکه سریع التاثیر است - و هر گاه بسبب خارش ریختن دم حادث گردد گنجد را سوزانیده بآب مخلوط کرده دم او را بشویند و یک هفته همین عمل کنند *

بوص که بترکي الا گویند - ضماديست که درین باب نافع است - سلیماني [5] یک جزو صندل سفید سوده پنج جزو بآب سرشته استعمال

---

1 جرب mange.
2 شیرنج not traceable.
3 چوب تاک ; *tāk*, H., Salvadora oleoides.
4 حکهٔ itch or mange.
5 سلیماني a kind of sublimate.

نمایند و اگر صندل ۲ - سلیمانی ۱ - خمیر مایه ۲ - با آرد نخود بدل کنند قسط تلخ[1] ۲ - انذروت[2] کنند بهتر است - و اگر صندل نباشد چندان لازم نسیت - و موضع را بآب اشنان[3] باید شست و ضماد نمود - و چون پوست بیفگند و اثری باقی ماند تکرار نمایند و الا فلا *

کوکب[4] علتی است که بسبب اکل مفرط مواد فاسده در کتف جمع گردد و بروز کند * علاج - تضمید اوست بقفه و سرگین کبوتر با روغن ها - و بعد از ان شگافتن و معالجهٔ جراحت کردن *

امراض مفاصل - علامتش ضعف حرکت عضو مخصوص است - و چون دست بر آن مفاصل گذاشته بفسارند معلوم کردد * علاج - فصد قوایم و تضمید بزنجبیل و نفط و سیر و سرکه و ادویهٔ محلله است و داغ مفصل معلوم - و خلع مهرها[5] و مفاصل را نیز داغ کردن نافع است و الصاق زفت و تدهین بروغن های حار و نفط *

اورام - آنچه در ران تا ساق و پا تا زانو نباشد * علاج تضمید بعذره از ادویه مجرّب است و بدستور جاورس[6] و سبوس گندم کماد[7] نمایند و سایر اورام بدستور انسان معالجه نمایند *

علاج ورم پشت که از کوفتگی بار باشد - نمک را در شیر گاو جوشانیده نمدی را باو تر کرده سه روز مکرر بگذارند * و ورم محل تنگ را با صبر

---

1 قسط تلخ one of two forms of *qust*, the other being *qusṭ-i shīrīn*, the Costo, Saussurea Lappa.

2 انذروت *anzarūt*, the gum of some species of Astragalus: the Sarcocolla of the ancients.

3 آب اشنان: *ushnān* is potash made from glasswort: *vide* Lane.

4 کوکب not traceable; *kawkab*, in Arabic, is a white spot in the eye.

5 مهر, apparently the castors or chestnuts; *vide* note 1, p. 14.

6 جاورس *jāwars*, the Indian or great Millet, *sorghum vulgare*

7 کماد کردن to foment.

و سرکه ضماد کنند و نمدی را باو تر کرده بگذارند و تنگ را بر روی او بکشند ٭ اورام حارّه را اولاً برو داغ نمایند و مثل گل ارمني و طحلب [1] و بذر قطونا و آرد جو با آب کاسني و آب کشنیز و سرکه طلا کنند - و بعد از آن اورام حارهٔ مزمنه را در ابتدا و انتها بمحللات تضمید نمایند مثل مغز دانهٔ بید انجیر و سرگین گاو و زوفای تر[2] و مر صاف[3] و اشق[4] و آهک و امثال آن ٭

جراحات - به ذرورات[5] و مراهم علاج آن نمایند و آنچه مخصوص بجراحت پشت دواب است سرگین خشک اُلاغ و خاکستر تنباکوست که بعد از شستن بآب گرم هر روز تجدید کنند ٭

امراض عامه - از آن جمله اعیاست[6] که ماندگي باشد ٭ علاج - شکر و آرد جو بالسویه باآب ممزوج کرده بدهند و بعد از لحظهٔ اندک بگردانند و یک بار دیگر از آن داده ساعتی حرکت نفرموده پس در نهر آب دستها و پاها را با دُم و مقعد و زهار و دهان بشویند - پس خشک کرده بروغن گاوی و نمک و شراب زانوها را تا سم تطلیه[7] کنند - و اگر ماندگي از دویدن بسیار باشد سینه اش را بپوشانند و بچهل و پنج مثقال روغن کنجد یا روغن تازه[8] حقنه نمایند و یک بار دیگر با آب سرد حقنه کنند ٭

---

1 طحلب water-moss.

2 زوفای تر 'vide' *Makhzan*, Vol I, p. 742.

3 مر صاف *murr-i ṣāf*, fine myrrh. For *murr-i ṣāf*, 'vide' *Makhzan*, Vol. II, p. 1274.

4 *Vide* note 6, p. 34.

5 ذرور *zarūr*, dusting or sprinkling.

6 اعیا fatigue; apparently exhaustion.

7 تطلیه کردن to anoint.

8 روغن تازه fresh butter as opposed to *ghī*?

تشنّج [1] - علامتش عسر نفس و فرو رفتن اضلاع است - علاج داغ تهیگاه است که هر طرف را سه داغ مثلّث کنند و یکی زیر ناف .

و ببنه [2] علتی است که با کثرت تشنگی و بی آرامی نفس بسیار زدن و اضطراب حرکات پیدا شود . علاج - تبرید بماء الشعیر [3] و علیف [4] بکدوی تازه و هندوانه و دوغاب [5] - و فصد عروق و حسیات و تضمید بخیار و امثال آن و یخ بسیار دادن و سعوط کردن کافور و آب کشنیز و سرکه و حقنه با شیر تازه والله اعلم .

فصل هفدهم در معالجهٔ فرس که از فرسنامها نقل شده شمهٔ ازان که لایق این مختصر است مذکور میشود

امراض سر و چشم . اما ناخنه [6] پردهٔ سفید است بر اطراف چشم که بسبب خواردگی بر روی حدقه پیدا شود و چشم را پوشاند . چون ابتدا در گوشهٔ چشم ظاهر شود قبل از ان که بحدقه رسد علاج ان باید کرد . دادن طلوی که زعفران - مشک - سنبل - مرچ - فلفل - ادویه - از هر یک یک دانگ - پوست هلیلهٔ زرد دو دانگ - مجموع را نرم ساییده با عسل صاف

1 تشنج cramp, convulsion.

2 ببنه not traceable.

3 ماء الشعیر barley water, i.e. husked barley boiled in water and left all night to cool, and strained in the morning.

4 علیف green fodder.

5 دوغ آبا or دوغاب buttermilk, i.e. what is left after the curds and water have been beaten up and the butter extracted.

6 ناخنه vide Zinatul Khayl, p. 79. Vālhuna by Indian horse dealers is ... a white spot on the eye from a blow or other cause.

معجون سازند و مکرّر با پر یا میل در چشم کشند و این معالجه آب سیاه [1] و سفید [2] را نیز زایل میگرداند - و اگر ناخنه سرخ رنگ باشد کژدم را خشک [3] کرده بسایند و چون سرمه در چشم کشند - و اگر سبب سرخي از افتادن یا از خوردن بر جای سخت باشد از آرد جو و تخم مرغ مرهم کنند و بر چشم بندند * و اگر علت آشفتگي چشم از گرمي هوا باشد پوست هلیله زرد و کف دریا و زرد چوبه و نبات سفید مساوي یکدیگر کوفته و بیخته چون سرمه در چشم کشند . اما علاج سفیدي انست که استخوان سر آدمي را بسایند و سه روز در چشم کشند *

علاج دیگر - موی سر آدمي در کوزهٔ سفالین کرده سر کوزه را بگل محکم بگیرند و یک شبانه روز در تنور گرم گذارند تا بسوزد . آنگاه چون سرمه سائیده در چشم کشند - یا جوزبوا و مامیران [4] چیني از هر یک یک درم کافور - فلفل از هر یک یک دانگ - صلایه کرده در چشم کشند *

علاج دیگر پیه خرچنگ و آب گندنا با عسل آمیخته در چشم کشند * علاج دیگر - صبر - زعفران - کف دریا - همه مساوي صلایه کرده فتیله از پنبه بعسل آلوده کنند . و داروها را بران فتیله پاشیده بر چشم گذارند * و در معالجات جراحت و آب سیاه پوست جو بریانرا بروغن گاو بسرشند و بر خرقه مالیده بر چشم اسپ بندند و پنجروز بگذارند - و بعد ازآن زنجبیل و نبات و فانید از هر یک نیم مثقال با یک دانگ زعفران و دو دانگ مشک معجون ساخته پنجروز دیگر بندند - و دراین ایام گوشت

1 آب سیاه glaucoma ?

2 آب سفید cataract ?

3 خشک ; another reading is سرخ کرده or fried in butter.

4 مامیران *māmīrān*, *Coptis Teeta*, the Coptis or Gold Thread.

اسپ را از بیرون و اندرون بروغن گاو چرب کنند - و اسپ را درمیان آب
روان داشتن آب سیاه را نافع است ۰

در معالجهٔ شبکوري - خونابهٔ جگر گوسفند و خون کبوتر و روغن کنجد
باهم آمیخته در حوالي چشم بمالند و چند قطره در چشم چکانند ۰

امراض سر چند گونه است - اول آنکه خلط فاسد در دماغ برسد
علامتش آنست که بدن خشک شود و لاغر باشد و از آب خوردن دندان رنجه شد
نکند ۰ علاج - بگیرد - زعفران - نوشادر - از هریک دو درم کوفته و بیخته با
پنج درم شکر معجون سازند - و چهار روز بخوردش دهند و خربق[1] سیاه -
بسباسه[2] - و نمک پارسي[3] - از هریک دو درم سائیده کوفته میان نی کرده
در بیني اسپ دمند - و سرش را بالا کنند تا اثر داروها بمغز سر رسیده
آب در چشمش ظاهر شود - و بعد از سه روز زردهٔ تخم مرغ با روغن تازه
بگلویش ریزند ۰ و اگر در سر خلط سودا دارد علامتش است که پیوسته
چون آدم وسواسي[4] سر را مي جنباند و چشم تیره و تاریک ميشود ۰

علاج - بگیرد شاه توت - زرد چوبه - شکر سفید از هر یک ده درم
سپند - جاوشیر[5] - از هر یک پنج درم - زعفران - فلفل - از هر یک دو
درم - مجموع را در ده رطل آب بجوشانند تا نصف آن بماند - پس سه
قسمت نموده هر روز قسمتی بگلویش ریزند - و اگر پیوسته چرک از بیني
آید و در رفتار سست و پا را بزمین کشد نفط سفید و لبن در روغن
جوشانیده قدری بگوش و دماغش ریزند - و تتمه را بسر و سایر اعضا مالند

[1] خربق سیاه *Lhorbaq*, Picrorhiza kurroa.
[2] بسباسه *ba bā a*, Ar., the aril of Myristica fragrans, or the Nutmeg.
[3] نمک پارسي not traceable.
[4] آدم وسواسي, melancholy, morbid.
[5] جاوشیر *jaw shir*, galbanum, *Ferula galbaniflua*.

و اگر با حالت سابق چشم ورم داشته باشد برگ نارنج و سرکه و روغن و حنظل از هریک رطلی با قدری سیر و پشک گوسفند بجوشانند و بتمام بدن بمالند و دو طرف شانه را بشکل صلیب داغ کنند ٭ و اگر خون از بینی آید بیخ دُم را محکم باید بست ٭ و در زکام بهترین معالجات آنست که دود چوب گز بدماغش رسانند و روغن گاو را در بینی چکانند و زردهٔ تخم مرغ با روغن آمیخته بگلو بریزند و اگر هوا گرم باشد بنفشه و کافور و زعفران نیز داخل کنند و ناهی آب یا هوای سرد بعد از حرارت باعث آن میشود که بدو طرف در زیر سوراخهای بینی دو برآمدگی مانند استخوان بهمرسد و نفس تند میزند و میخوابد - و اگر زود علاج نکنند بمیرد ٭ علاجش آنست که دو موضع را بشگافند و آن بر آمدگیها را بیرون آورند و نمک پر کنند ٭

معالجهٔ حلق و سینه - اما جذام علامتش آنست که زبان سیاه شود و چشمها بگود افتد و آب از چشم آید ٭ علاج - بگیرد نه دانه سیر را - در سی درم روغن جوشانیده بحلقش ریزند - و آب و جو کمتر از عادت دهند - و اگر زبان سرخ و آماسیده باشد مویز (دانه بیرون آورده) و حلبه [1] با زردهٔ تخم مرغ بدهند ٭ و اگر باعث سرفه هوازدگی باشد شبها زیاده میشود و آب از بینی می آید ٭

علاج - بگیرد هفت عدد تخم مرغ و در سرکهٔ تند بگذارند یکشبانروز - تا پوست آن بسیار نرم و نازک شود ٭ پس در وقت گرسنگی یگان یگانرا بگلوی اسپ افگنند - و چون تخفیف یابد از قدری مویز دانه بیرون کنند و با رازیانه و عسل و روغن شیر پخت [2] معجون ساخته بدهند - و این علاج

---

1 حلبه *vide* p. 33, note 2.

2 شیر پخت *shīr-pukht*, oil of sesame.

اکثر اقسام سرفه را نفع دارد ۰ و اگر سبب سرفه حرارت باشد در روز هوای گرم زیاده میشود ۰ علاج - سه رطل شیر و یک رطل شکر و سه درم کتیرا با یکدیگر ممزوج ساخته بگلویش ریزند - و سوزهٔ کهنه را شراب و روغن گاو با یکدیگر ممزوج نموده نیم گرم بگلو بریزند ۰ و اگر علت سرفه این باشد که چیزی مانند پر یا غیر آن در حلق بوده باشد بگلویش چسپیده علامتش آنست که پی درپی سرفه میکند ۰ علاج - دهان اسب را گشاده چیزرا اگر ممکن باشد بیرون آورند و الا چند روز برگ نی و علف تازه بدهند که نافع است * و گاه باشد که جوازدگی باعث سرفه شود اما اندرون گلو ورم کند چون خناق - و گرفتگی در سینه بهمرسد که قدرت بر شیهه نداشته باشد - این مرض را سقاوه[1] گویند و اگر بزودی علاج نکنند هلاک شود - و اکثر در اسپان ورم سینه که ببلاد سردسیر آورند بسبب آن و هوای سرد وقت عرق حادث میشود ۰ علاج هوای سینه را چرب کنند تا ماده میل به بیرون کند ۰

معالجهٔ قولنج و سایر بادها - اکثر امراضی که ازین مواد باشد از خشکی طبیعت و پیچیدگی روده حادث میشود و بسا که خوردن خاک باعث باشد * علامتش آنست که بسیار خوابد و غلطد و نفس تند زند و ناله کند * علاج - سواری بر کردن و دواندن ساعت بساعت تنگ بر بندند که نفس بدشواری زند و پیوسته حرکت دهند و خار بزیر دم و شکم زنند تا بجهد و لگد اندازد و بوسیلهٔ عرق آن ماده دفع شود - و مقعد را چرب کرده با پیاز یا سرکه یا صابون یا چیزی دیگر که تندی داشته باشد شیاف

1 سقاوه; Mr R. F. Azoo states that in Baghdad a fatal disease amongst horses and other animals is called saqāw, but he is unable to trace the origin of the word.

کنند - و بعد از آن نی یا چوب مجوّف در میان سوراخ مقعدش گذارند
که اگر نفخ درده باشد زایل گردد * و اگر آن خشکی باعث حبس سرگین
شده باشد دست باندرون مقعد کرده بیرون آورند - و اگر میسر نشود آب
رازیانه و شیر و عسل را نیم درم بحلقش ریزند و با شراب و روغن و عسل
نیم درم حقنه کنند و شکم را بروغن و زهرهٔ گاو چرب سازند و دو مثقال تخم
هلیون [1] را صلایه کرده با نی در سوراخ بینی بدهند و اگر بآب درم حقنه
کنند نیز نافع است ، علاج دیگر - این دوا را فقیر مکرر تجربه نموده
و از زبان محمد بیگ اخته بیگی [2] سرکار نواب غفران پناه خلد آرامگاه
استماع نموده - چنانچه فقیر اسپی خریده بود بقیمت سه هزار روپیه -
اتفاقاً بعد خریدن یکهفته شبی قولنج عُظمی باو رو داده و نزدیک
بهلاکت رسیده - آخر بهمین دوا بامر الهی شفا یافت ، بعد خوردن دوا
بفاصلهٔ یک پهر یا زیاده از بلغم مخاطی [3] بقدر نارنج برهم پیچیده
از مقعد اسپ بر می آید - بعد آن تخفیف در مرض میشود - و یک
شبانه روز یک سیر دانه و آب بسیار کم میدهند * در عرض یک
هفته به خوراک که معتاد است میرسد ، جوکهار [4] نصف وزن ادویه -
نمک سیاه نیم پاؤ - زنجبیل نیم پاؤ - بارنگ نیم پاؤ - اجمود نیم پاؤ -
بل اجواین نیم پاؤ - لونا سجی [5] نیم پاؤ - بادیان یک پاؤ - زیرهٔ سفید
یک پاؤ - پوست هلیله نیم پاؤ - پوست بلیله نیم پاؤ - آمله نیم پاؤ -

---

1 هلیون *halyūn*, cress or Asparagus officinalis.

2 محمد بیگ اخته بیگی not traceable.

3 مخاطی mucus.

4 جوکهار *jawakhār*, an alkali prepared from the ashes of burnt barley-straw.

5 لونا سجی not traceable.

و پلپل نیم پاؤ - کالیسر [1] نیم پاؤ - مغز فلوس [2] - از هر کدام نیم پاؤ -
کچری [3] نیم پاؤ - تج نیم پاؤ - عاقرقرحا نیم پاؤ . و اگر با علامات قولنج
از چشم و بینی بلغم آید و بزبان اثر ورم باشد بیخ هردو گوش را داغ کوچک
کنند و رگ زیر زبان را بنشتر بگشایند و نیم رطل حبة الخضرا [4] را کوفته با
یک رطل روغن امیخته بحلقش ریزند و خورانیدن انگوزه بقدر سه ماشه
همواره وقت صبح بعادت نافع است * علاج دیگر بدست مثقال قسط
سپید [1] را با بیست دانه سیر کوفته در روغن زیت بجوشانند و بر تمام بدن
اسپ بمالند * و اگر سبب قولنج حبس البول باشد علامتش آنست
که هردو پای را بپهنائی که در بول کردن متعارف است میکشاید و عرق
بسیار میکند و می افتد و می خیزد * علاج دیگر - میل را بمشک
خالص آلوده نمایند و بسوراخ ذکر بدوانند و دست خود را بگل آلوده کرده
و لحظه لحظه از سر و دوش تا کفل بمالند و اگر بدان بهی نشود
دست را چرب کرده بنمک و مشک آلوده سازند و دانه‌رون قبض
کنند - و در اسپ نر نیز دست چرب کرده داندرون مقعد کردن
نفع دارد - چه اگر مثانه از وضع خود گردیده باشد درست میشود
و اگر بول اسپ قطره قطره آید بجای آب شیر و دوغ بدهند و در ایام
این امراض از آب و جو پرهیز فرمایند - و بعد از تشنگی و گرسنگی تمام
آب نیم گرم بدهند و جو کمتر از عادت - و بهتر آنست که نصف قدر عادت
گندم را جوشانیده بعوض جو بدهند و هر روز قدری از ان دم کرده تو مال

1 کالیسر for کالي سرسون, black mustard.

2 مغز فلوس not traceable but believed to be the Persian name for the Hindi *amaltās*.

3 کچری *kachri*, H., cucumis madera-patanus. *Roxb.*

4 حبة الخضرا *habbatu'l khaḍrā*, Ar., the fruit of Rhus succedanea. *Watt*

قسط سپید *vide* note 1, p. 39.

آن جو بیموزایند تا وقتی که بقدر عادت رسد - لیکن در هند راتب مقرریرا کمتر میدهند چون جو باسپان نمی خورانند ۰

معالجات سایر امراض باطنی - اگر زحمتی به شُش رسیده باشد علامتش آنست که در سینه چنان گرفتگی بهمرسد که چون از آخور بار کنند راه رفتن دشوار باشد و چون چند قدم برانند آن حالت بر طرف شود ۰

علاج خون بگیرند و اسپ را در آب عمیق افکنند تا شفا یابد * اما تب کردن اسپ علامتش آنست که سر فرو افکند و تمام اعضا سست کرده و چشم را خوابیده دارد و دست و پای در رفتن مضطرب باشد - و بینی گاه سرد شود و گاهی گرم و علف کمتر خورد * علاج دیگر - نعل از چهار دست و پای گرفته نفط و نمک بمالند و خون بگیرند - و یک روز آب ندهند - آنگاه چهار رطل مویز و پنج عدد خیار - نیم رطل کشنیز[1] و نیم رطل شاهتره را در ده رطل آب بجوشانند تا بدو رطل آید - پس صاف کرده به حلقش ریزند و اگر خشکی بر اسپ غالب گردد علامتش انست که باریک و نزار شود و سینه آماس کند و بینی خشک شود * علاج - یک شب خورش باز گیرند - پس روغن گاو و روغن کنجد از هر یک نیم رطل در حلقش ریزند و موی سر بزغاله سوخته بسایند - و بآرد خمیر کرده بخوردنش دهند و چند روز علف تازه بدهند و اگر بی علت اشتهای اسپ بر طرف شود و کم گردد چنانکه علف نخورد یا هر روز از قدر عادت چیزی کم کند دود کاغذ بدماغش رسانند و روغن بکاویش ریزند و یا پیه خرس ، شراب کهنه حقنه کنند - شکر سرخ و زنجبیل از هر یک

---

[1] کشنیز *qishnīz* – کزبرة coriander

سه مثقال - و حلتیت یک مثقال هلیلهٔ زرد و سپندان سرخ و زیرهٔ کرمانی و نانخواه [1] و سعتر [2] - از هریک دو مثقال - مجموع را کوفته با شراب جوشانیده صاف نموده بحلقش ریزند - و این دوا را سه روز بکام ریزند *

و اگر اسپی کرم در شکم داشته باشد علامتش آنست که پوست بر بدنش خشک شود و موها راست شود و گردن بدیوار مالد و علف بسیار خورد اما فائدهٔ آن ظاهر نشود * علاج - یک رطل خرما و ده مثقال صبر را در شراب جوشانیده صاف نموده نیم رطل روغن اضافه نمایند و بگلویش ریزند و یک رطل حلبه و نیم رطل سپندان با جو یا گندمی که در شراب جوشیده باشد سه روز بدهند *

معالجهٔ اورام - اما ورم سر و چشم اکثر از خوردن خرزهره [3] یا علفی دیگر که در مزاج اسپ سمیّت دارد حاصل میشود و علاجش اینست که از دو رگ شقیقه یک رطل خون بگیرند و کافور را در گلاب حل کرده بدماغش زنند و بیخ مهک [4] را در شراب جوشانیده بحلقش ریزند و آبی که از تمرهندی در آن شهر [5] جوشیده باشد سرد کرده بدهند * و اگر اندرون گلو ورم داشته باشد آرد جو را با آب سماق [6] یا سرکه یا نار دانهٔ ترش [7] خمیر کرده بعوض جو بدهند - و اما ورم دوش و پشت از گرفت سواری یا هوای سرد در وقت عرق حاصل میشود * علاجش آنست که اول نمک و سیاه دانه

1 نانخواه - ajwain, *Carum copticum*.

2 سعتر *sa'tar*, Ar., *Origanum vulgare*.

3 خرزهره Sweet scented Oleander, *Nerium odorum*.

4 بیخ مهک; *mahk* is liquorice.

5 تمر هندی tamarind. Error in text.

6 سماق *summaq*, Ar., sumach.

7 نار دانهٔ ترش; seeds of sour pomegranate.

را کوفته با روغن بمالند و پارچهٔ خیک پنیر [1] را با روغن آلوده کرده یک شبانه روز بر آن موضع ببندند * و اگر زیر دست در ممر تنگ بقدری ورم کند بشگافند و هر چرک و خونی که داشته باشد بیفشرند و نمک را با برگ گل ختمی کوفته آن زخم را پر کنند و دورش را بشکل دایره داغ کنند * و اما ورم خصیه علاجش آنست که درمیان آبی عمیق رو ببالا برانند و زیره یا باقلای خشک را کوفته با مویز، دانه بیرون کرده، و عسل و روغن زیت جوشانیده مکرر بمالند * اما استسقا علامتش آنست که شکم و سایر اعضا آماس کند و چون انگشت بر آن آماس نداشته زور کنند فرو رود * علاج در آفتاب درم بندند و جلهای متعدد پوشانیده چنانکه سراپا عرق کند و در آن ایام بعوض علف برگ ترب و برگ کرفس بدهند و اگر یافت نشود نخود در آب جوشانیده بعوض جو همان آب را سرد کرده در وقت تشنگی کمتر از عادت بدهند * اما ورم زانو علاجش آنست که دانهٔ خرما را کوفته بر آن موضع ببندند و اگر ورم بسیار سخت باشد قدری حلبه نیز داخل کنند و بعد از سه روز که ورم نرم شده باشد بیشتر شگافته هر چرک و خونی که داشته باشد بیفشرند - و اگر باین دارو نرم نشود پیاز نرگس [2] را کوفته ببندند و اگر بهیچ وسیله نرم نگردد داغ کنند * و اگر محل رستن موی بالای سم ورم کند و چیزی مانند آب بیرون آید، و این اکثر در اسپانی که در زمینهای نمناک پر آب و علف میگردند بهم میرسد، علاجش آنست که زاج و مازو را کوفته با قطران گداخته بیامیزند - و بر تمام سم بمالند - و خیک پاره بشکل گرد بر سم ببندند * و اگر عضوی از اعضا بسبب گزیدن مار یا سایر حشرات ورم کند سیر را کوفته با سرکه

[1] خیک پنیر is a skin in which cheese is churned.
[2] پیاز نرگس narcissus bulb.

یا آب لیمو بمالند و روغن بدماغش ریزند و یک رطل خون بگیرند * پس اگر آن ورم در حوالی سر باشد رگهای شقیقه , و اگر در موضعی دیگر باشد رگی که در آن حوالی است بکشایند ; و سیر و سرکه و خاک باران دیده بر تمام بدن بمالند * و اگر در اعضای اسپ برهی بهمرسد چون مهره سخت و این اکثر در پس دست میباشد علاجش آنست که مکرّر بدست بمالند و باندازهٔ او قدری سرب را پهن کرده بر آنجا ببندند تا نرم شود - و اگر بآینها معالجه نشود دو حصّه پیاز نرگس و یک حصّه کوهان شتر بکوبند و مرهم سازند ; پس حلقه از آهن که دور آن مهره بگیرد بر آن جا نداشته آن مرهم درمیان آن حلقه بر سر مهره بندند تا وقتی که نرم شود - آنگاه شگافته بیفشرند و نمک پر کنند *

معالجهٔ جراحات - اما زخم سردوش اگر قابل علاج نیست - اگر بسعی تمام علاج کنند باندک سواری باز عود میکند و طریق معالجه آنست که پائین زخم را نیشتر زنند که مادّه میل بآن طرف کند و مرهم ببالای زخم نهند - اما زخمی که از گزیدن سباع حاصل شود بهترین علاجها آنست که هر روز چند مرتبه بآب سرد بشویند و حلیت را در روغن زیت جوشانیده بمالند و خصوص در زخم پلنگ شکم ضفدع بشگافند و بر آن زخم بندند - و اگر بسبب افتادن از جائی یا صدمه عضوی زخمی شده باشد سنگ مقناطیس را بآب بسایند و مکرّر در آن موضع بمالند و با پیه دنبه چرب کنند و در زخم تیر و شمشیر کرم سرخی که در زمین می باشد خشک کرده صلابه کنند و بر آنموضع بپاشند و زراوند [1] را صلابه [2] کرده با عسل بیامیزند و بمالند و هرگونه زخمی را از آب و هوای سرد

[1] زراوند *zarāvand*, Long-rooted Birthwort: *Aristolochia longa*

[2] صلابه کردن or صلایه کردن; both mean the same. In Arabic the former only is used.

و بوی خوش [1] پرهیز باید فرمود ۰ دود چوب گز با پوست خشخاش با سرگین بدماغ و عضو زخمدار باید رسانید و اگر پیکانی یا استخوانی در میان گوشت مانده باشد پنبه را بآب کامه [2] تر کرده مکرّر بر آنموضع گذارند و دهن زخم را با پیه خرس چرب کنند و بعد از بیرون آوردن ، جای آنرا بزردهٔ تخم مرغ و نمک پر کنند - و در جذب آلات حدیدی مقناطیس کمال تاثیر دارد - و هر زخمی که بعد از التیام موضعش مو بر نیاورد تراشهٔ سم اسپ سیاه بسوزانند و ملایم کرده با روغن زیت بر آنموضع بمالند و اگر جائی از بدن اسپ بی سبب ظاهری زخم شود و خون آید ماست گاو را با حنا و خطمی آمیخته بمالند - اما این کوفت را هرچند علاج نکنند - بهتر است ازین جهت که باعث دفع اخلاط فاسد و حفظ از سایر امراض است ۰

اما ترقیدن سم که آنرا شقاق و نمله گویند علاجش آنست که شگاف را بآهک و نفط پر کنند و دنبه و قطران را گداخته جوشان بریزند و روغن بادام تلخ بمالند و مکرّر سواری کنند ۰

معالجهٔ جوشش [4] و خارش [5] و حکه و خنازیر [6] ۰ اما خنازیر دانه ایست بقدر نخود یا بزرگتر که در گردن اسپ پیدا شود - اگر بزودی علاجش نکنند تمام بدن را فرو میگیرد. و باعث هلاک میشود و اکثر این

---

[1] Muslims do not allow sick persons to smell strong perfumes such as otto of roses, musk, nor even jasmine flowers, etc.

[2] آب کامه ; *kāma* is said to be a kind of tonic.

[3] شقاق is the ordinary term for "sand-crack" in Urdu; in Arabic شقاق and نمله are both used.

[4] جوشش ; this term is often applied to an eruption on the corners of the mouth.

[5] خارش is mange and also prickly-heat.

[6] خنازیر ; this appears to be melanosis, called in India *bāmhnī*, and *kolās*.

مرض از خوردن سوسمار کوچک درمیان علف حادث میشود * علاجش آنست که آن موضع را با تیغ بشکافند و آن را بیرون آورند و زخم را ببرگ کنار کوفته پر کنند * و اگر در زیر دم چنین دانه بهمرسد و این اکثر در اسپان سپید می باشد * علاجش آنست که شکافته ان دانه را بیرون اورند و آب لیمون و نمک مکرّر بمالند - اما سایر جوشش‌ها که تمام بدن را گرفته باشد علاجش آنست که بقدر یک رطل خون بگیرند و همان خون را با لعاب خطمي سپید آمیخته بر تمام بدن بمالند * و هر اسپی را که کرج [1] شود علامتش آنست که خود را بسیار میخارد و مویش مي ریزد * علاج جو خوردن بگیرند و علف تازه بدهند - و قیر و خاکستر بر موضع خارش بمالند اندازه که زخم شود * پس سیاده [2] و نمک و اشنان را گرفته با روغن زیت بمالند * علاج دیگر سپندان فارسي را صلایه کرده با روغن کنجد بمالند * اگر موی ساق اسپ بریزد و این نیز از اقسام شقاق است ، بعد از آن که مکرر بآب صابون شسته باشند روغن پاچه مالیدن نیز نافع است *

معالجهٔ تتمهٔ امراض دست و پا - اما لنگیدن اگر سببش ان باشد که از جای افتاده یا در اثنای رفتن دست و پایش بسوراخی رفته و در بیرون آوردن رگی از جای خود گردیده ، باید که از ساق تا دوش و کفل دست بهمه جا بمالند تا معلوم شود که کجا درد میکند * پس انموضع را اول بروغن نیم گرم که پوست نارنج و سرگین گوسفند و سیر در ان جوشیده باشد چرب کنند و اگر بآن زایل نشود زفت و موم گداخته با کرباس در

[1] کرج here a skin disease, but *vide* translation of the *Bāz-Nāma-yi Nāṣirī* where with reference to hawks the term means costiveness.

[2] سیاده not traceable

آن موضع بندند و چند روز بگذارند * اگر سم اسپ آب آورده باشد [1] علامتش آنست که از درد بر زمین نتواند گذاشت * چون دست بر آنجا گذارند گرمي محسوس شود - و این اکثر از بستن در جائی نمناک حاصل میشود * علاجش آنست که نعل را باز کنند و سرکهٔ تند بریزند و بتراشند تا وقتی که چرک آید * پس سیر کوفته و سبوس آرد جو در روغن بجوشانند و با کرباسی سه چهار مرتبه بر اصل سم بندند و ریختن نفط نیز کمال منفعت دارد *

معالجات متفرقه اگر در بدن اسپ شپش بهمرسد شب یماني سوده با روغن زیت آمیخته بمالند و در آفتاب گرم بدارند ۔ آنقدر زمان که عرق کند - و آنگاه بآب گرم بشویند - و اگر بعضی از تارهای موی دم کوتاه و کنده شود و چون بکشند بیخش سفید باشد علاجش آنست که بعد از کشیدن صبر و نمک و زهرهٔ گاو را با روغن زیت آمیخته بر موضعش بمالند *

اگر سم اسپ کوچک باشد و خواهند که بزرگ شود لعاب ریشهٔ خطمي را جوشانیده بمالند و سیر کوفته با پیه گداخته یک شبانه روز بندند و یک هفته هر روز دنبه و قطران گرم بمالند و بر روی سرگین خشک داشته حرکت نفرمایند * اگر ذکر اسپ از موضع خود بیرون آمده آویخته باشد با نمک و سرکه مکرّر بشویند و روغن گاو بمالند * و اگر اسپ نر را شهوت غالب باشد و بدان سبب سرکشي و حرکات و آوازهای ناخوش کند عدس و سداب [2] سبز را در آب جوشانیده صاف نموده دو جو کافور اضافه نمایند و با شکر بقوام آورند و بآب گرم حل کرده بحلقش ریزند و از جملهٔ

[1] Apparently water in the foot after laminitis.

[2] سداب *sadāb* or *sadhāb*, Garden Rue, *Ruta graveolens*.

ادویه که قلع شهوت و باه میکند سیاه - دانهٔ گشنیز و برگ نی و سرکه و انار ترش و شب[1] و زیره و شونیز و خرفه[2] هریک را بطریقی که مناسب باشد بدهند که نافع است والله اعلم *

فصل هژدهم در ذکر اُلاغ و استر

اُلاغ اگرچه بذلت و خواري مشهور است لیکن انبیا برو سوار شده اند ؛ بهترین اقسام مصریست ، اگرچه در جنگ چندانی بکار نیاید و سواري آن مناسب نیست اما جانور محنت کش است و مسکین است چنانچه شیخ سعدي گفته - "خر بار بردار بهتر از آدمیان مردم آزار"[3] * * شعر *

مسکین خر اگر چه بی تمیز است
چون بار همي برد عزیز است
کار نه با نیک و بد مردمش
به بُود از ریشِ منافق دُمش

اما استر در قطع مسافتهای دور صبور و استراحت در سواري ان بیش از سایر مراکب است - و دلدل را بشکل اشتر نشان داده اند و بهترین اقسام آنست که پدر و مادرش هریک در مرتبهٔ خود نجیب باشند - و از خواص استر آنست که شباهت بمادرش بیشتر از پدر میدارد و ازین جهت اگر مادرش اسپ باشد بهتر است - و از جمله خواص آنکه

[1] شب *shibb* or *shabb*, Alum.

[2] خرفه *khurfa*, The Common Indian Purslane, *Portulaca oleracea*.

[3] The lines in the Gulistan, Chap. 1, St. 21, are: -

مسکین خر اگرچه بی تمیز است   چون بار همي کشد عزیز است
گاوان و خران بار بردار   به ز آدمیان مردم آزار

منقطع النسل مي باشد * بهترين رنگها سياه يکرنگ است و بعد ازان کبود [1] - استر کبودی در سرکار [2] نواب صاحب و قبلهٔ رضوان مکان بهزار پانصد روپيه ابتياع شده بود و بفقير مرحمت فرموده بودند * در قد نزديک باسپ عراقي بود و بسيار خوش رفتار بود - نظر بر اينکه در هند معيوب ميدانند سواري در آن نميشد *

و در اکثر احکام هيأت اعضا و دواير و افکندن و بر آمدن دندانها و معالجهٔ امراض همان حکم اسپ دارد - اما عمر استر بيشتر ميباشد و الله اعلم *

فصل نوزدهم در ذکر شتر

از غرايب مراکب شتر است چنانکه در قرآن مجيد وارد شده أَفَلَا يَنْظُرُونَ إِلَى الْإِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ * بهترين رنگها سرخ است و فقير شتر بختي تويغون [3] هم ديده - اما در حديث آمده که شتر سرخ کوتاه عمر شتر سياه که روی آن مکروه و بد هئيت باشد عمرش دراز ميباشد - ارباب اين فنّ عمر شتر را تا صد سال نقل کرده اند - و در فگندن بر آوردن دندانها همان ترتيب که در اسپ مذکور شد منظور بايد باشت - و در سال هشتم يا نهم دو دندان ديگر بر مي آيد و تمام دندانها طرف زيرين مي باشد - و همچنين فيل و حيوانات سم شگافته در طرف بالا دندان نميدارند * و شتر نيز چون اسپ بر دو قسم است عربي و ترکي - از ترکيب [4] هر دو قسمی ديگر يافت ميشود که در ولايت ايران

1 *Kabūd* is apparently *nīla* or iron-grey.
2 *Sarkār*; an Indian idiom.
3 *Tūyghūn* with reference to birds means "albino."
4 *Tarkīb dādan*, m.c., to cross (mix) animals.

متعارف است و این قسم در کشیدن بارهای سنگین کمال توانائی و قوت دارد - اما رفتارش بچلدی شتر عربی نیست و در هوای گرم زود عاجز میشود - و اکثر چون استر منقطع النسل میباشد و اگر نسلی بهمرسد بد خلق و بی فائده خواهد بود * جنگ شتر بهترین تماشاهاست زیراکه حرکتهای عجیب و غریب میکند - بهتر از جنگ فیل است - و ان محض شهرتی یافته بسبب کمی وقوع و عُظم جُثه و هنگامهٔ زیاد و الا چندان لطفی ندارد - مکرّر مشاهده شده *

فصل بیستم در ذکر فیل

و از جمله مراکب فیل است که با کمال قوت و تنومندی باندک فرصتی تربیت می پذیرد و فرمان بردار میگردد و بعض علامتها که در فیل محمود است مذکور میشود * باید که سر بلند باشد و اگر خوک بدن باشد معیوب میدانند - دندان [1] هرچند کنده و مایل ببالا باشد و برابر یک دیگر بود بهتر است - کجی و تفاوت در دندان معیوب است دم هرچند دراز و سرش پرمو باشد خوب است - با کوتاه و خرطوم دراز بهتر است - اما به فیل بان در وقت شوخی و مستی ممکن است که رنج رساند - موی سر خصوصاً در ماده هرچند دراز باشد محمود است * ماده فیلی در سرکار عالی بود که بقد یک و نیم وجب موی سر داشت - بسیار خوش رفتار و خوب بود - به فقیر مرحمت فرموده بودند * رفتار جلد و هموار باید - ماده بیشتر از نر جلد و رونده میباشد - میگویند که مکنه [2] یعنی بی دندان

[1] دندان, i.e. the tusks.

[2] *Makna* for *makhnā*, H., an elephant without tusks: a cock without spurs, a young man without a beard.

قوي تر از دندان دار میباشد بجهت آنکه شیر مادر بیشتر مي خورد - دندان دار بعلت بر آمدن دندانها زود از شیر باز میماند و الله اعلم *

فیل جانوریست بسیار فهیم و ذکي - باندک اشاره پی بمطالب میبرد - و فیل کینهٔ بسیار دارد اما خادم و کسی که متعلق و متوسل اوست در حالت مستي و غیره او را آزار نمیرساند الا نادراً - فیل با چرخی دار[1] دشمن میباشد - نیشکر و برگ کیله[2] را بسیار دوست دارد و بخواهش تمام میخورد و از غذای نیشکر بسیار فربه میگردد - و مالیدن روغن زرد بر سر و دم او باعث حفظ صحت مزاج موست - افیال سرکار عالي اکثری که کلان بودند در جنگ شیر و رفتن بر آن کوتاهي میکردند - و آنها که میانه و خورد بودند نهایت جلد و بهادر بودند چنانچه بچّهٔ فیلی بود که سر شیر را در دهن گرفته میخاوید و میکشت *

خاتمه در معني مسابقت * مسابقه در لغط بمعني پیشي گرفتن است بر یک دیگر - و در اصطلاح این علم دوانیدن بقصد آنکه معلوم شود که کدام یک دونده تر است - و سَبْق بسکون حرف با گرو بستن[3] و بفتح با مالیست که بدان گرو بسته میشود - و در حدیث آمده - لَا سَبَقَ إِلَّا فِي نَصْلٍ أَوْ خُفٍّ أَوْ حافِرٍ * گفته اند چون این سه چیز الات جنگ و جهاد اند که عمدهٔ ارکان اسلام و اشرف عبادت است و گرو بستن درینها باعث ورزش شجاعت و توانائي است از این جهت سنّت شده - و اگر کسی بقصد قربة[4] کند اجر و ثواب بر آن مترتّب میشود ، و ' نصل ' را شامل[5] نیزه و شمشیر و سایر

---

[1] چرخي دار not traceable; *charkh-dār* means a bowman, etc.

[2] *Kelā*, Hindi, the plantain. In Persian it is called *mauz*, and in the modern language of Teheran *banānā*.

[3] *Sabq* is "winning," not "betting": *sabaq* the stake.

[4] *Qurba* = religious motive.

[5] i.e. the word نصل in the tradition.

آلات حرب گرفته اند و 'خُفّ' را اعم از دست و پای شتر و فیل میدانند - و 'حافر' را در اسپ و استر و الاغ جاري داشته اند * بعضی تعویذات و تعلیقات که مناسبتی بفرس داشت در خاتمه ایراد یافته - از آنجمله شیخ جلیل القدر ابو القاسم علي بن طاوس علوي در " کتاب امان الاخطار " نقل کرده بجهت حفظ از جمیع بلیات این دعا را بنویسند و بر گردن اسپ بندند *

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ أُعوذُ و أُعيذُ دابَّةَ فلانِ بنِ فلانٍ المعروفِ بكذا وكذا و سائرِ دوابِّهِ مِنَ الخيلِ أدهمَها و أشقرَها و كميتَها و أغرَّها و محجَّلها و حصُنَها و حُجورَها مِنَ المسنِّ و النهشِ و الوعثِ و الدغصِ و الوهصِ و المغصِ و خفقانِ الفؤادِ و دعوة الصفات [1] و الدخسِ و بلغ الرئس [1] و بلغ الحشيش [1] و الحرانِ و الخذلانِ و وجعِ الجوفِ و الربو من الرابس [1] و من الطرفةِ و الصدمةِ و العثارِ و الجمرةِ في الاماي و من الحمرو القهر و النهر [1] و سائرِ العللِ في البهائمِ و دفعت عنون السوء عنها في سائرِ جسومها و بسورها [1] و لحمِها و دمِها و مخِّها و عظمِها و جلدِها و جوفِها و عروقِها و عصبِها و شعرِها و دبرِها و بطنِها و ظهرِها و ظاهرِها و باطنِها بالاحاطةِ الكبرى و بأسماءِ اللّٰهِ الحسنى و بكلماتهِ العظمى من الامتناع من الأكلِ و الشربِ و التعصص [1] و الالتواءِ و من جرحٍ بالحديدِ و اخذٍ بالشوكِ و حرقٍ بالنارِ و بخلب [1] و من وقعِ نصالِ السهامِ و أسنَّةِ الرماحِ و من الغوامزِ و اللوافعِ و ضربةٍ موهنةٍ و وقعة

---

[1] Not intelligible — Arabic corrupt.

مُحَطِّمَة و سَنْطَة مُوجِعَة و عَثْرَة مُعْرِجَة و دَفْعَة مُؤْلِمَة أُعِيذُهُ وَ رَاكِبَهُ بِمَا اسْتَعَاذَ به جبرائيلُ عليه السلامُ و عوذ به النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عليه و آله و سلَّم البُرَاق و بما عوّذ به علي عليه السلام فرسه البراق و بما عوّذ به شمعون الصفا فرسه الطماح و بما عوّذ به موسى الكليم فرسه الذي عبر في إثره البحر عوذت هذه الدابة و صاحبها و مَوْضِعَهَا و مَرْعَاهَا و سائر مالهُ من الكُرَاع و الرائع من الهامة و السامة و العين الدامة و من سائر السباع و الهوام و من كل أذية و بلية و من الشهور و الدهور و الروط[1] و الغرق و الحرق و الوباء و مدارك الشقاء بالعقد العظيم و الاسماء الاولية العلية من كل عين عيانة بسوء العيانين و من أعين الجنة و الإنس أجمعين بسم الله رب العالمين بسم الله عالم السر و أخفى و بسم الله الأعلى و بأسماء الله الكبرى و في سرادق علم الله و في حجب ملكوت الله الذي يحيي به الأموات و به رفعت السموات و بأسماء الله التي أضاءت بها الشمس و ارتفع بها العرش من سائر ما ذكرت و ما لم أذكر و ما علمت و ما لم أعلم و دفعت عنها سائر العيون الناظرة و الخواطر الخاطرة و الصدور الواغرة بالحول ولا قوة إلا بالله العلي العظيم و هو حسبي و نعم الوكيل *

گویند این دعا در گردن دلدل حضرت امیر[2] بسته بودند و العهدة على الراوي بسم الله و بالله و الله أكبر رب الملائكة و الروح رب العرش العظيم رب

[1] Not intelligible.   [2] i.e., 'Alī.

الْأَنْبِيَاءِ وَالْمُرْسَلِينَ اَللّٰهُمَّ احْفَظْ مِنْ كُلِّ شِدَّةٍ وَ آفَةٍ وَ عِلَّةٍ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الْمَعْصُومِينَ وَصَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ اجمعين *

جهت حفظ اسپ از امام جعفر صادق علیه السلام منقول است که سورهٔ ' یس ' را بنویسند و در گردن اسپ ببندند از دزد وآفات محفوظ ماند * جهت صلاح اسب أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا خَلَقْنَا لَهُمْ مِمَّا عَمِلَتْ أَيْدِينَا أَنْعَامًا فَهُمْ لَهَا مَالِكُونَ وَذَلَّلْنَاهَا لَهُمْ فَمِنْهَا رَكُوبُهُمْ وَمِنْهَا يَأْكُلُونَ وَلَهُمْ فِيهَا مَنَافِعُ وَمَشَارِبُ أَفَلَا يَشْكُرُونَ - چون کسی را اسپی حرون باشد این آیه در گوش راست او بخواند بصلاح آید * جهت رام شدن اسپ و اشتر وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ خَلَقَهُنَّ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ مَهْداً وَجَعَلَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلاً لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ وَالَّذِي نَزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً بِقَدَرٍ فَأَنْشَرْنَا بِهِ بَلْدَةً مَيْتًا كَذَلِكَ تُخْرَجُونَ وَالَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنَ الْفُلْكِ وَالْأَنْعَامِ مَا تَرْكَبُونَ لِتَسْتَوُوا عَلَى ظُهُورِهِ ثُمَّ تَذْكُرُوا نِعْمَةَ رَبِّكُمْ إِذَا اسْتَوَيْتُمْ عَلَيْهِ وَتَقُولُوا سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هٰذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ وَإِنَّا إِلَى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ - اگر این آیة را روز سه شنبه آخر ماه بر پوست آهو نویسند و بر گردن اسپ و اشتر[1] ببندند اگر رام نباشد رام گردد *

دفع آفات اسپ - وَالْعَادِيَاتِ ضَبْحاً فَالْمُورِيَاتِ قَدْحاً فَالْمُغِيرَاتِ صُبْحاً فَأَثَرْنَ بِهِ نَقْعاً فَوَسَطْنَ بِهِ جَمْعاً - این آیت را در صفحهٔ نقش کند بطالع نور

---

1 Error for اشتر

و قمر در طالع و آنرا بر گردن اسپ بندند - از همهٔ آفات محفوظ ماند وهیچ اسپی برو سبقت نگیرد *

گردن بند اسپ - اگر سورة الانشقاق بنویسند و در چیزی پیچند و در گردن اسپ بندند از همه علل وآفات محفوظ ماند * در کتب خواص حیوان بنظر رسیده که چشم گرگ وخصیهٔ استر وخصیهٔ سوسمار و چنگال هدهد هریک فرداً او مجموعاً اگر بر گردن اسپ تعلیق نمایند هیچ اسپی در تگ بآن نرسد - والله یعلم وهو علی کل شيء قدیر ؛

تمام شد نسخهٔ فرسنامه حسب الفرمودهٔ لاله صاحب فیض آیات لاله صاحب لاله پران ناتهه جیو تالوار سلمه‌ربه بنده ادعیت مرتسم [1]امیرمحمد اسلم زنجاني الموسوي تحریر نمود در سنه ۱۱۹۴ [2] هجري مقدّس *

[فرس نامه تمام شد]

[1] Meaning not clear. [2] = A.D. 1780.

Calcutta :—Printed at the Baptist Mission Press.

or from old-fashioned horse-dealers, that one can pick up many of the old terms used in sport, upon which learned lexicons throw little or no light. This will be abundantly clear to any one who will take the trouble to examine the valuable vocabulary of technical terms appended to Lieut.-Col. Phillott's edition of the "Faras Nama-e Rangīn." It is a matter for congratulation that we have thus secured what must be deemed an authoritative exposition of technical terms about horses, hawks, dogs, and sport generally, which will be practically inaccessible a few years hence, as many of the old terms have already fallen out of use, and linger only in out-of-the-way places not yet transformed by western civilization and technical training.

As regards these mediaeval books on horses, whether written by Hindus or Moslems, it is curious to observe how the fundamental ideas as to the qualities of a good horse are practically identical. In fact, if we go back to Greek and Roman times, the descriptions to be found in classical authors are strangely similar to those to be found in the Indian writings. One need be reminded only of the famous passage in the Georgics (III, 79–121) where Virgil sets forth the ancient ideal of a good horse, but adds that the possession of these points is of little avail without a long ancestry. "Let him trace his breed to Epirus and warlike Mycenae and even deduce his pedigree from Neptune himself." In fact, if we analyse the references to horses in various authors of antiquity, we find a strange similarity in most of them and it is not a matter for surprise that Aristotle's description would pass muster even in a modern manual of farriery. In truth, the subject covered by the present book and of the others edited by Lieut.-Col. Phillott with such scholarly accuracy, is of perennial interest, and opens up questions of much wider interest than would suggest themselves to the casual or superficial reader.

ASUTOSH MOOKERJEE.

December, 1911.

FOREWORD.

The subject of horses appears to have engaged the attention of many a writer of note in mediæval India. One of these treatises is now before scholars, edited by Lieut.-Colonel D. C. Phillott, who has made the subject peculiarly his own, as amply indicated by his translation of "The Book of the Horse" by Rangīn, recently published by Bernard Quaritch. The present work, *Tuḥfat-uṣ-Ṣadr* or "A Gift to the Prince," was written by Zabardast Khān in the reign of Aurangzeb. It is impossible to determine with any approach to certainty the personal history of the author. In Rieu's *Catalogue* (p. 338), we find mention of a Zabardast Khān, son of Ibrahīm Khān, who was appointed Subadar of Oudh in the forty-second year of the reign of the Emperor Aurangzeb. He was subsequently transferred to Lahore, and finally to Ajmere. He appears to have died in the reign of the Emperor Bahadur Shah. This Zabardast Khan is known to have composed the *Irshād ul-Wuzarā*, but it is at best doubtful whether the present work may be attributed to him.

The edition before us has been prepared from a well-written copy in the possession of Lieut.-Col. Phillott, dated A.H. 1194 (A.D. 1780). This is the Second Persian *Faras-Nāma*, edited and annotated by him, and there can be little doubt of his special fitness for the elucidation of a work of this character. It is well known that works of this type abound in old technical terms, which are either ignored by the dictionaries or, what is much worse, are erroneously interpreted by them. The true import of these expressions can be learnt only from a first-hand acquaintance with people who know the traditional lore. Lieut.-Col. Phillott, as his friends all know, has spent a large portion of his thirty-two years' Indian service with a cavalry regiment on the North-West Frontier. It is only in places like these, at horse-fairs, or wandering about hawking in the Punjab Deserts,

BIBLIOTHECA INDICA:

A

COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL

NEW SERIES, No. 1304.

THE FARAS-NĀMA

OF

ZABARDAST KHĀN.

EDITED IN THE ORIGINAL PERSIAN WITH ENGLISH NOTES

BY

LIEUT.-COLONEL D. C. PHILLOTT, F.A.S.B.,

Secretary and Member Board of Examiners, Fellow and Persian Lecturer of the Calcutta University, Translator of the Bāz-Nāma-yi Nāṣirī, etc. etc., Editor of the Qawānīnu 's-Ṣayyād, etc. etc.

CALCUTTA:

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,

AND PUBLISHED BY THE

ASIATIC SOCIETY, 1, PARK STREET.

1911.

BIBLIOTHECA INDICA:
A
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS
PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL
NEW SERIES, NO. 1301.

THE FARAS-NĀMA
OF
ZABARDAST KHĀN.

EDITED IN THE ORIGINAL PERSIAN WITH ENGLISH NOTES
BY

LIEUT.-COLONEL D. C. PHILLOTT, F.A.S.B.,
Secretary and Member Board of Examiners, Fellow and Persian Lecturer of the Calcutta University, Translator of the Bāz-Nāma-yi Nāṣirī, etc. etc.; Editor of the Qawānīnu 'ṣ-Ṣayyād, etc. etc.

CALCUTTA:
PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 1, PARK STREET.
1911.

AT THE LIBRARY OF THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,

No. 1, PARK STREET, CALCUTTA,

AND OBTAINABLE FROM

The Society's Agents—

MR. BERNARD QUARITCH, 11, *Grafton Street, New Bond Street, London, W.*,
AND MR. OTTO HARRASSOWITZ, BOOKSELLER, *Leipzig, Germany.*

*Complete copies of those works marked with an asterisk * cannot be supplied—some of the Fasciculi being out of stock.*

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

Advaitachintā Kaustubha, Fasc 1–3 @ /10/ each ... Rs.	1	14
Aitarēya Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-5, Vol. IV, Fasc. 1–8 @ /10/ each	14	6
Aitareyaloeana	2	0
Amarakosha, Fasc. I	2	0
*Anu Bhāshya, Fasc 2-5 @ /10/ each	2	8
Anumana Didhiti Prasarini, Fasc. I, @ /10/	0	10
Aṣṭasāhasrikā Prajñāparamitā, Fasc 1-6 @ /10/ each ...	3	12
Ātmatattvaviveka, Fasc I	0	10
Açvavaidyaka, Fasc. 1-5 @ /10/ each	3	2
Avadāna Kalpalatā, (Sans. and Tibetan) Vol. I, Fasc. 1-9. Vol. II, Fasc. 1–9 @ 1/ each	18	0
Balam Bhaṭṭi, Vol. I, Fasc. 1–2, Vol. II, Fasc. 1, @ /10/ each ...	1	14
Baudhāyana Srauta Sūtra, Fasc. 1-3; Vol II, Fasc. 1–4 @ /10/ each	4	6
Bhāṭṭa Dīpikā, Vol. I, Fasc. 1-6; Vol. II, Fasc. 1, @ /10/ each ..	4	6
Bauddhastotrasangraha	2	0
Bṛhaddevatā, Fasc. 1-4 @ /10/ each	2	8
Bṛhaddharma Purāṇa, Fasc 1-6 @ /10/ each	3	12
Bodhicaryāvatāra of Çāntideva, Fasc. 1-5 @ /10/ each ...	3	2
Çri Çantinatha Charita, Fasc 1-3	1	14
Çatadusaṇī, Fasc 1-2 @ /10/ each	1	4
Catalogue of Sanskrit Books and MSS., Fasc. 1-4 @ 2/ each ...	8	0
*Çatapatha Brāhmaṇa, Vol I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-5 Vol. III, Fasc. 1–7; Vol V, Fasc 1–4 @ /10/ each ...	14	6
Ditto Vol VI, Fasc. 1–3 @ 1/4/ each	3	2
Ditto Vol. VII, Fasc. 1-5 @ /10/	3	2
Çatasāhasrikā-prajñāpāramitā, Part I, Fasc. 1–16 @ /10/ each ...	10	0
*Caturvarga Chintāmaṇi, Vol. II, Fasc 1–25; Vol. III, Part I, Fasc. 1-18, Part II, Fasc 1–10; Vol IV, Fasc. 1–6 @ /10/ each	36	14
Ditto Vol IV, Fasc. 7-8, @ 1/4/ each ...	2	8
Ditto Vol. IV, Fasc 9-10 @ /10/	1	4
Çlokavartika, (English), Fasc. 1–7 @ 1/4/ each	8	12
*Çrauta Sutra of Çānkhāyana, Vol I, Fasc. 1–7; Vol II, Fasc 1–4; Vol. III, Fasc 1–4; Vol. 4, Fasc 1 @ /10/ each ...	10	0
Çri Bhashyam, Fasc. 1–3 @ /10/ each *	1	14
Dāna Kriyā Kaumudi, Fasc 1–2 @ /10/ each	1	4
Gadadhara Paddhati Kālasāra, Vol. I, Fasc. 1–7 @ /10/ each .	4	6
Ditto Ācārasara, Vol II, Fasc. 1–4	3	2
Gobhiliya Grhya Sutra, Vol I, @ /10/ each	3	2
Ditto Vol. II, Fasc 1–2 @ 1/4 /each ...	2	8
Ditto (Appendix) Gobhila Parisista	2	0
Ditto Grihya Sangraha	0	10
Haralata	1	14
Karmapradiph, Fasc 1	1	4
Kāla Viveka, Fasc. 1-7 @ /10/ each	4	6
Kātantra, Fasc 1–6 @ /12/ each	4	8
Kathā Sarit Sāgara, (English) Fasc. 1-14 @ 1/4/ each .	17	8
Kurma Purana, Fasc. 1—9 @ /10/ each	5	10
Kiranavali, Fasc. I, @ /10/	0	10
Madana Pārijāta, Fasc 1-11 @ /10/ each	6	14
Mahā-bhāsya-pradipodyota, Vol. I, Fasc. 1-9; Vol. II, Fasc. 1-12; Vol. III, Fasc. 1–10 @ /10/ each	19	6
Ditto Vol. IV, Fasc. 1-2 @ 1/4 each	2	8
Manutika Sangraha, Fasc 1-3 @ /10/ each . ..	1	14
Mārkaṇḍeya Purāṇa, (English) Fasc 1-9 @ 1/- each	9	0
*Mīmāṁsā Darçana, Fasc. 10-19 @ /10/ each	6	4
Mugdhabodha Vyakarana, Fasc 1-2, @ /10/ each	1	4
Nirukta, (2nd edition) Vol. 1, Fasc. I, @ Rs. 1-4	1	4

BIBLIOTHECA INDICA:

A

COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

NEW SERIES, NO. 1304.

THE FARAS-NĀMA

OF

ZABARDAST KHĀN.

EDITED IN THE ORIGINAL PERSIAN WITH ENGLISH NOTES

BY

LIEUT.-COLONEL D. C PHILLOTT, F.A.S.B.,

Secretary and Member Board of Examiners; Fellow and Persian Lecturer of the Calcutta University; Translator of the Bāz-Nāma-yi Nāṣirī, etc. etc.; Editor of the Qawānīnu 's-Ṣayyād, etc. etc.

CALCUTTA:

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,

AND PUBLISHED BY THE

ASIATIC SOCIETY, 1, PARK STREET

1911.